

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

Čas rodičů věnovaný dětem – postoje současných dětí

Bakalářská práce

Autor: Nikola Stejskalová

Studijní program: B7507

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Vedoucí práce: Mgr. Leona Stašová, Ph.D.

Oponent práce: Mgr. Alena Knotková

Zadání bakalářské práce

Autor: Nikola Stejskalová

Studium: P16P0658

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Název bakalářské práce: Čas rodičů věnovaný dětem - postoje současných dětí

Název bakalářské práce: Parental time devoted to their children - attitudes of children nowadays
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zaměřuje na děti ve věkové kategorii od 9 do 12 let a na jejich postoje k otázce, zda jim jejich rodiče věnují tolik času, kolik by potřebovaly. Práce bude rozdělena na teoretickou a praktickou část, v teoretické části se budu zabývat pojmy rodina, dítě, současnými rodiči a jejich výchovou, v praktické části se zaměřím na názory dětí. Výzkum bude probíhat kvalitativní metodou polostrukturovaného rozhovoru. Cílem výzkumu je zjistit, jaké potřeby ve vztahu k času rodičů děti mají, co jim schází, co je uspokojuje a co by rády změnily.

Nová generace (L. Stašová, G. Slaninová, I. Junová) Životní styl současné české rodiny a jiné publikace profesora Krause Psychologické aspekty změn v české společnosti (I. Gillnerová) Krizové situace v rodině očima dítěte (Z. Matějček, Z. Dytrych)

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Leona Stašová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Alena Knotková

Datum zadání závěrečné práce: 6.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Horních Raškovicích dne:

.....

Anotace

STEJSKALOVÁ, Nikola. *Čas rodičů věnovaný dětem – postoje současných dětí*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019, XX s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zaměřuje na děti v období prepubescence a na jejich postoje k otázce, zda jim jejich rodiče věnují tolik času, kolik by potřebovaly a zda jsou s výplní společně stráveného času s rodiči spokojené. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část, v teoretické části se zabývá pojmy rodina, současná rodina, dítě v období prepubescence, rodiči a jejich výchovou, praktická část je zaměřena na názory dětí, a to kvalitativní metodou polostrukturovaného rozhovoru. Cílem výzkumu je zjistit, jaké potřeby ve vztahu k času rodičů děti mají, co jim schází, co je uspokojuje a co by rády změnily.

Klíčová slova: rodina, současná rodina, děti, volný čas

Annotation

STEJSKALOVÁ, Nikola. *Parental time devoted to their children - attitudes of children nowadays*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019, XX pp. Bachelor

The bachelor's thesis is concentrated on children in the period of prepubescence and on their attitudes to question whether their parents devote them enough time they would need and whether they are satisfied with filling time their parents. The thesis is divided into a theoretical part and a practical one. In the theoretical part it deals with terms like family, present family, child in a prepubescence period, parents and their Education. The practical part will be focus on children's opinions using a qualitative method of semi-structured interviews. The aim of the research is to find out what needs children have in relation to their parent's time, what they are missing, what they are satisfied with and what they would like to change.

Keywords: family, nowadays family, childrens, free time

Obsah

Úvod.....	6
1 Rodina jako základní stavební jednotka	8
1.1 Výchovná a další funkce rodiny	9
1.2 Dysfunkční rodina jako riziko pro zdravý vývoj jedince	10
1.3 Dnešní rodina.....	11
2 Volný čas jako součást rodinného života.....	15
2.1 Specifika trávení volného času	17
2.2 Problémy a příčiny nedostatku času	19
3 Rodičovství jako sociální fenomén.....	21
3.1 Role matky.....	24
3.2 Role otce	25
4 Postoje v životě dětí i dospělých.....	27
4.1 Obecné charakteristiky postojů	27
4.2 Techniky měření postojů a problémy s tím spojené	29
5 Vybrané charakteristiky dítěte v období prepubescence	32
6 Empirické šetření	35
6.1 Charakteristika empirického šetření	35
6.2 Struktura rozhovoru	36
6.3 Výzkumný vzorek.....	37
6.4 Analýza dat	39
6.5 Shrnutí rozhovorů.....	40
6.6 Interpretace dat	41
6.7 Odpovědi na výzkumné otázky	44
6.8 Diskuse	46
Závěr.....	48
Seznam použité literatury.....	50
Seznam příloh.....	54

Úvod

Problematika toho, zda se rodiče dostatečně věnují svým dětem, je v dnešní době, kdy pro rodiče často nejsou děti jediným středobodem světa, velmi žhavé téma. Rodina se v posledních letech značně proměnila a matka a otec bývají mnohdy zaneprázdnění svým zaměstnáním, nebo si nedokáží představit svůj život bez svých zájmů a aktivit. Může se stát, že dítě zůstává samo doma či s prarodiči, nebo má v týdnu rozplánováno tolik kroužků, že se svými rodiči netráví skoro žádný čas. Problémem nemusí být jen množství tráveného času s rodiči, ale hlavně kvalita toho času. Kolikrát se totiž stává, že rodiče jsou s dětmi v jedné místnosti, ale přitom je každý vlastně sám. Sám na počítači, sám s rukou na mobilu, sám při pasivním koukání na televizi.

Často se kolem mě objevují slova kritiky na dnešní rodinu a na to, jak se rodiče málo věnují svým dětem. Toto téma jsem si vybrala právě proto, že jsem se o dnešní rodině a jejich proměnách oproti dobám minulým chtěla dozvědět více, a také proto, že mě zajímal postoj dětí na trávení společného času s rodiči, jelikož veškeré informace se dozvídáme především pouze od dospělých autorů.

Cílem této práce bude analyzovat čas rodičů věnovaný dětem, tedy zda rodiče opravdu mají nebo nemají dostatek času na své děti, zda ho využívají tak, jak si přejí jejich děti, jak vůbec svůj volný čas s rodiči tráví a jak by ho chtěly děti případně změnit.

Tato práce má dvě části: teoretickou a empirickou. Teoretická část se bude zabývat dítětem v období první fáze pubescence, tím, co toto období přináší a co je pro něj specifické, dále rodinou, jejími hlavními funkcemi, problémy spojené s dysfunkční rodinou, současnou rodinou, následně volným časem rodičů a dětí a trávením jejich společného času a příčinami vzniku nedostatku času rodičů na děti. Bude nastíněna role matky a otce s kontextem dnešní doby a přiblíženo, co se skrývá pod obsahem slova *postoj*, a také možnosti jeho měření. Empirická část bude obsahovat kvalitativní výzkum, který bude probíhat explorativní metodou, konkrétně metodou polostrukturovaného rozhovoru s dětmi ve věku jedenáct až třináct let různého pohlaví. V tomto rozhovoru budou odpovídat na otázky týkající se volného času v jejich rodině a na to, jak jsou s jeho trávením spokojené.

Při hledání odborných zdrojů jsem zjistila, že jich není příliš, ze kterých by bylo možné čerpat jak pro vědeckou, tak rodičovskou praxi, proto doufám, že by tato práce mohla být v mnohém přínosem. Nedostatek nových publikací a zdrojů přisuzuji tomu, že se společnost velmi rychle vyvíjí a mění i v souvislosti s rozvojem informačních technologií, které mají na volný čas nezpochybnitelný dopad, a lidé nestačí na nově vzniklé situace dostatečně rychle reagovat. Přesto se najde několik autorů, kteří se touto problematikou zabývají, a jejichž data jsem pro svoji práci využila. Zejména to jsou autoři: Kraus (2015), Hofbauer (2004), Možný (2006,) Sak (2000), Pávková (2008), Biddulph (2012) a další.

Pro sociální pedagogiku je tato problematika velmi významná a aktuální. Jedno z hlavních témat sociální pedagogiky je právě rodina. V dnešní době je potřeba věnovat se především rodině současné, soustředit se na problémy, se kterými se musí potýkat a na změny, kterými si prošla. Jen tak je možné správně reagovat na situace, které tu před několika lety ještě nebyly.

1 Rodina jako základní stavební jednotka

Pro každého z nás hraje rodina v životě klíčovou roli. Skládá se z muže, ženy a dítěte, které je předpokladem pro vznik rodiny. Partnerský nebo manželský vztah tedy rodinu netvoří. Jak už vyplývá z předchozí věty, podmínkou pro rodinu není sezdání rodičovského páru. Rodina je již po celé věky základní stavební jednotkou každého státu. Každá vědní disciplína ji definuje jinak, existuje například psychologická, právní, nebo sociologická definice, která říká, že se jedná o malou sociální skupinu. Když si budeme podrobněji rozebírat pojem *malá sociální skupina* se vztahením na rodinu, bude se jednat o několik členů, kteří se vzájemně znají a jsou spolu příbuzensky spjatí.

Rodinu můžeme rozdělit hned do několika kategorií. Nukleární čili jádrovou rodinu tvoří pouze muž, žena a jejich potomci. Budeme-li hovořit o prarodičích, strýcích, tetách a podobně, jedná se o rodinu rozšířenou. Dle toho, jestli v rodině figurují oba rodiče, nebo pouze jeden z nich, můžeme dělit rodinu na úplnou, či neúplnou – tedy pouze matku nebo otce s dětmi. Pro pár, který počal děti, se jedná o rodinu prokreační. Pro děti vychovávané rodiči je tato rodina orientační. Dále lze dělit rodiny podle monogamie či polygamie, tedy počtu partnerů žijící s mužem nebo ženou, nebo na rodiny funkční, případně dysfunkční.

Pro dítě hraje rodina ústřední roli v jeho socializaci, je jeho prvním a nejdůležitějším socializátorem. Vlivem rodiny se učí dítě přijímat a osvojovat společenské normy, chování, základní kulturní návyky, učí se komunikovat a používat mateřský, případně i cizí jazyk. Jednoduše řečeno se jedná o přípravu dětí do reálného života. Vzhledem k tomu, že si dítě utváří silné emocionální vztahy ke svému socializačnímu činiteli, nejčastěji tedy matce či otcovi, bývají přijaté hodnoty v pozdějších letech života jen těžko vyvraceny. Primární socializace trvá pouze první roky života, potom nastupuje sekundární, ve které už na dítě kromě rodiny působí i vrstevníci, autority jako učitelé a jiné, škola celkově, média a podobně.

Kraus (2015) hovoří o jevu, který může nastat v rámci sociální dědičnosti. Dítě v prvních letech života pojímá veškeré dění, které má kolem sebe. Vlivy, které na něj působí v těchto letech, bývají nejsilnější z celého života a často se projevují

i v dospělosti, kdy si jedinec založí svoji vlastní rodinu a přenáší do ní to, co si osvojil v rámci své primární socializace, ačkoliv během života přijmul za vlastní něco jiného.

1.1 Výchovná a další funkce rodiny

Aby dítě správně prospívalo a předešlo se do budoucna mnoha psychickým a fyzickým problémům, je nutné, aby rodina fungovala tak, jak má, a zajišťovala dítěti vhodné prostředí a podmínky, ve kterých se bude cítit milováno a chtěno. Funkce, které by měla rodina plnit, nejsou důležité pouze pro potomstvo, ale zároveň je to jeden z předpokladů zdravého a harmonického vztahu mezi partnery nebo manželi. Funkce rodiny se vztahují také ke společnosti, je důležitým prvkem ekonomického systému a má vliv na stav populace. Kraus (2015) zmiňuje pět základních funkcí rodiny. Jednotlivé funkce budou následně rozebrány.

Socializačně výchovná funkce hraje roli v socializaci dítěte, neboť rodina je primárním socializačním činitelem. Předává spoustu informací a vzorců chování, které do sebe dítě nasává. Co se týče výchovné funkce, umíme dnes pojmenovat mnoho výchovných stylů, které mohou rodiče na děti uplatňovat. Liberální výchovný styl nemá prakticky žádná pravidla, která by nějakým směrem řídila výchovu dětí. Děti tak většinou nejsou naučené žádnému řádu. V opačném případě autoritativní výchova může v dítěti vyvolat určité nežádoucí chování. Je tak lepší vyhnout se všem extrémním způsobům výchovy a hledat zlatou střední cestu. Ve výchově může dojít ke zkratům také díky neshodným přístupům rodičů, kdy každý z dvojice má jiné představy o tom, jak své dítě bude vychovávat, a kdy každý má jinak nastavené hranice, co bude své ratolesti tolerovat a co ne. Výchova je velmi široká a složitá oblast, podrobněji se jí zabývají například tyto autoři: Read (1967), Matějček (1986), Ondrejko (1998) a další.

Biologicko-reprodukční funkce rodiny zajišťuje uspokojování základních biologických potřeb, mezi které patří spánek, strava a podobně. Součástí těchto potřeb jsou i potřeby sexuální. Pohlavní život ženy a muže obstarává reprodukci, která je nezbytná k přežití lidstva. V současné době politika některých států usměrňuje porodnost, a to zejména v Číně. Děje se tak kvůli docházení k takzvané populační explozi neboli rychlému nárůstu obyvatel, kterých je v Číně ohrožující nadbytek.

Naopak ve vyspělých státech Evropy či Ameriky, se uskutečňují nebo uskutečňovaly programy na podporu zvýšení porodnosti.

Sociálně ekonomická funkce, jak už bylo výše zmíněno, je důležitým prvkem ekonomického systému. Rodina vytváří rozpočet, se kterým musí vyžít. Prostřednictvím toho učí své děti ekonomické a finanční gramotnosti. Vyděláváním peněz zajišťují otec a matka hmotné statky, které jsou nezbytné pro život v dnešní společnosti. Málokdo má dnes možnost vypěstovat si vlastní obživu, takže peníze slouží k nákupu stravy, oblečení a podobně. Bez peněz by nebylo možné postavit či koupit dům. Tato funkce je tedy důležitá k ekonomickému zajištění rodiny. Sociální funkce může sloužit k předávání kultury, zvyků a návyků. Rodina je zdrojem primární socializace dítěte.

Ochranná funkce zajišťuje veškeré životní potřeby. Dítě by se v rodině mělo cítit bezpečně a mělo by vědět, že rodiče mu jsou nápomocni. Součástí této funkce je i předpoklad, že se rodina postará o nemocného člena, a to nejen dítěte, ale i případně rodiče, proto je také možné mluvit o této funkci jako o pečovatelské.

Funkce emocionální má poskytovat dítěti vědomí, že má jisté citové zázemí, že city rodičů nejsou prchavé ale trvalé. Rodina má vytvořit prostor, ve kterém se dítě bude cítit milováno, chtěno a bude mu zajištěn pocit bezpečí. Zejména v prvních měsících je důležité, aby byl s dítětem tvořen odpovídající citový vztah, a to právě jednou dominantní osobou, nejčastěji matkou. To zajišťuje jeho zdravý psychický vývoj do budoucnosti a můžeme tím částečně předcházet patologickým jevům, jako je vytváření závislostí, poruch chování apod.

1.2 Dysfunkční rodina jako riziko pro zdravý vývoj jedince

Pokud rodina funguje správně, tak jak má, tedy zajišťuje alespoň pět základních funkcí, které jsou popsány v předchozí kapitole, můžeme říci, že je schopná zajistit dítěti správný vývoj, a to jak po psychické stránce, tak po té fyzické. Dítě nestrádá, není zanedbávané, rodiče se o něho zajímají. Vše je tak, jak má být.

Dysfunkční rodiny, ať už v jakémkoliv stupni nefunkčnosti, se vyznačují pochybením v jedné nebo ve více funkcích. Vývoj dítěte začíná být (nebo je) ohrožen. Rodina spolu neumí komunikovat a řešit spory. Jeden nebo oba z manželů, případně

partnerů, nebývá šťastný. Vztahy tak bývají narušené a vzniká nepsané pravidlo nemluvit o problémech před dětmi. Ačkoliv tedy dělají vše pro to, aby vychovali své dítě správně, jejich vztah bývá nenaplněný. Existují ale i situace, kdy se rodiče o dítě starat neumějí, nemohou, nebo dokonce nechtějí. Dítě tak může být rodičům odebráno a umístěno do náhradní rodinné péče, jelikož jeho prvotní rodina ho ohrožuje v jeho životě.

To, jaký rodič jednou z muže a ženy bude, ovlivňuje do jisté míry také genetika a styl výchovy našich rodičů. Pokud například člověk vyrůstá v přísné autoritářské rodině, je pravděpodobné, že si takové vzorce chování přenesení i do své vlastní prokreační rodiny. Velkou roli na fungování rodiny hraje také prostředí, do kterého matka přivede na svět své potomky. Narodí-li se dítě například do válečné zóny zmítané hladomorem, naplňování biologických, ochranných a všech dalších funkcí může být o dost problematičtější.

V dnešním světě plném očekávání a povinností se na děti a rodiče hrnou každodenní stresy, které musí zvládat. Najít si čas sami na sebe a natož na partnera a své děti se v emancipovaném světě, kdy matky chodí do práce a nezůstávají v domácnosti s dětmi a mnohdy prahnou po kariéře, bývá často obtížný úkol. Někdy však zaměstnané matky dokáží dát svému dítěti víc než ty nezaměstnané. Problémem je totiž kvalita času, které spolu dohromady tráví. Kvalitně strávený čas by měl dítěti umožnit hovořit o svých pocitech, měl by obsahovat umění rodičů naslouchat dítěti, umět mu nabídnout pomoc a další. Kvalita je totiž mnohdy důležitější než množství. (Orvin, 1995)

1.3 Dnešní rodina

Tradiční rodina se od té dnešní v mnohém lišila. Bylo na ni nahlíženo jako na nezrušitelný a celoživotní svazek. Jasně o tom vypovídala věta, často zmiňovaná při křesťanských svatbách: „*Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.*“

Dnešní rodinu můžeme též nazvat jako *postmoderní*. Do této podoby se začala formulovat od 70. let minulého století. Rodiny z dob dřívějších měly ve větší či menší míře tzv. patriarchální systém – ten byl založen především na dominantním postavení otce, jakožto živitele rodiny, který měl rozhodující postavení. Role ženy v této

domácnosti byla jasně podřazená. Jejím úkolem byla péče o děti, domácnost a případně zvěř. Rozvody v této rodině byly velmi ojedinělé, jelikož žena byla na muži ekonomicky závislá. Z hlediska dětí se tak rodina jevila jako stabilní. V dnešní době se objevují převážně liberální rodiny, kdy postavení otce a matky je vyvážené. (Vacek, 2017) Mezi charakteristické znaky současné rodiny patří demokratizace, izolovanost, zmenšování rodiny, dezintegrace, velká pracovní zatíženost rodičů, dvoukariérovost, vysoká rozvodovost a další. Oproti rodinám minulým zaznamenáváme rozvoj v rodičovství – mnohem více se vyskytují plánované těhotenství a plánovaný počet dětí, což je způsobeno hlavně rozmachem antikoncepce. Se zamýšleným rodičovstvím se v západní Evropě a stejně tak u nás ale objevil zásadní problém – pokles porodnosti. Z hlediska státu a industriální společnosti je rodina hlavně ekonomickou jednotkou. (Holá, Westphalová, Kováčová, Spáčil, 2014)

Dle Krause (2015) se nyní objevuje fenomén sendvičové generace – muži a ženy se nestarají pouze o svoje děti, ale současně také o svoje rodiče. Po zamýšlení je jasné, jak je možné, že se tento fenomén začal objevovat: věk matek se zvedá, dříve ženy rodily své první děti kolem dvaceti let svého věku, dnes se hranice posouvá mnohdy až o deset let výše. Roste tak i věk babiček a dědečků. S tím souvisí i množství péče, která je jim potřeba věnovat.

Zde je potřeba opět uvést výzkumy nacházející se v knize Krause (2015), které poukazují na to, že pouhých 30 % respondentů uvádí, že dokáží skloubit práci s rodinnými povinnostmi. S neschopností dobře stíhat všechny tyto životní roviny se pak mohou objevovat interpersonální konflikty, zadluženost, kriminalita a závislosti, především na alkoholu.

Zásadní změnou prošly role v rodině. V tradičním manželství bylo od začátku jasné, co se po kom očekává, jednotlivá pohlaví měla jasně předurčená, jak a co bude v rodině plnit. Muži byli charakterističtí svoji rozumovou stránkou. Fyzickou silou a racionalitou. Jejich hlavním úkolem bylo zajistit rodinu po materiální stránce a s tím i rozhodovat o tom, jak bude s financemi nakládáno. Naopak ženy měly podřadnou funkci. Měly být naprosto tolerantní ke svému muži a měly obstarávat děti a domácnost. Žena byla spojována s emocionalitou, harmonizací a obětavostí. Lidé v dnešní společnosti už ale takto žít nechtějí. Muži se čím dál více podílejí na domácích pracích a na péči o své potomky. Už nejsou jedinými, kdo přispívají do rodinného

rozpočtu. Ženy v drtivé většině mají také zaměstnání, některé plánují budovat kariéru. Díky příjmům, ženy přináší, mají také rozhodovací funkci a už nejsou pouze těmi, co se přizpůsobují. Moderní manželství je tedy postavené na tom, že role v rodině nejsou závislé na příslušnosti k pohlaví. (Holá, Westphalová, Kováčová, Spáčil, 2014)

Změnilo-li se něco k horšímu, je potřeba zmínit stabilitu rodiny. Jak už bylo zmíněno výše, předchozí patriarchální systém v rodině sice přinášel značnou míru stability pro děti, ovšem mnohdy nepřinášel štěstí ženám-matkám. Ty byly často nucené trpět nevhodné chování svých mužů, či dokonce nevěru, protože byly ekonomicky nesamostatné. Manželství však bylo tradičním svazkem mezi mužem a ženou. V dnešní době se výrazně snížil počet svateb. V roce 2011 jich proběhlo nejméně od roku 1918, konkrétně 45 137. Další charakteristikou této doby, která z těchto statistik vyplývá, je individualismus. Lidé upřednostňují život, který nebude omezovat jejich svobodu a individuální rozvoj. Prakticky tak vymizely i svatby náctiletých, které byly ještě v minulém století velmi běžné. Vzrostl také počet rozvodů. Opět je možné zmínit rok 2011, kdy rozvodovost dosáhla až 46,2 %, ačkoliv ještě před dvaceti lety tomu bylo o více než deset procent méně. Nejčastějším důvodem k rozvodu jsou tzv. „obecné příčiny,“ které obsahují především rozdílnost povah, názorů a zájmů. Z těchto konkrétních příčin je pak často udáván alkoholismus, nevěra, nezáměr o rodinu a podobně. Fenomémem 21. století je také tzv. *singles*. Pod tímto pojmem jsou označováni lidé kolem dvaceti/třiceti let, kteří už žijí ve vlastní domácnosti, odděleně a nezávisle od rodičů, avšak žijí tam sami, bez protějšku a bez zakládání vlastní rodiny. Mnohdy je to spjaté i s plánovanou bezdětností. Často tento stav většinou berou jako přechodnou situaci, dokud si nenajdou partnera. Tato situace ovšem mnohdy trvá o dost déle, než si jedinci představují, a zvykají si tak na samostatný život bez druhého, tento stav se následně stává definitivní, i například díky tomu, že se začnou obávat být zodpovědní za někoho jiného, zdravotních rizik spojených s těhotenstvím, odchodu z práce, přerušování kariérního růstu apod. Stále častěji se také můžeme setkat s rodinami, kde je přítomný pouze jeden rodič – nejčastěji matka. Zapříčiněno je to právě zmínovanou zvyšující se rozvodovostí a také dětmi, které se rodí mimo manželství svobodným matkám. Sociální stigma svobodných matek se tak čím dál tím víc zmenšuje. Současnou rodinu výborně charakterizují autoři v knize *Rodinná mediace v České republice, 2014, str. 39*: „Manželství, dříve chápáno jako nezrušitelný svazek, se změnilo ve vztah stále otevřený nové volbě. Manželskou oddanost vystřídala

nezávislost jedinců v páru, sebeobětování ve vztahu ustoupilo seberealizaci a sexuální zdrženlivost se proměnila v sexuální sebeprojev.“

Co se týče dětí, podílejí se na organizaci rodinného života mnohem více, než tomu bylo v dobách minulých. Vztah rodičů a dětí není už tak pevně v rovině nadřazený - podřazený, ale je více kamarádský či partnerský. Také se odbourává tabu v kladení otázek. Děti se se svými rodiči baví mnohem otevřeněji a příměji a nebojí se mluvit o čemkoliv. Rodiče se mnohem více přizpůsobují dětem, ponechávají jim větší volnost v rozhodování a také větší volnost v plnění svých povinností. V rodinách se často objevuje trend, kdy dítě tzv. „nic nemusí.“ Tento trend je spjatý s všeobecnou rostoucí životní úrovní. (Vacek, 2017)

Pro rodiče už není rodinný život jediným středobodem vesmíru. Poměrně často si vedle rodinného života utváří ještě jeden život, plný koníčků a svých zájmů. Snižuje se tak množství času, které rodiče tráví spolu s dětmi. Rodiče a děti si tak často žijí svůj vlastní život, děti mnohdy právě proto, že jsou odkázány ve svém volném čase pouze samy na sebe. Tímto způsobem se prohlubuje izolovanost jednotlivých členů v rodině. (Kraus, 2015)

Novodobá rodina má oproti té minulé s rozmachem moderních technologií ulehčeno v mnoha směrech, technika ulehčuje domácí práce a život celkově. S rozvojem nekonečných možností se ale objevily problémy, které dřívější rodina neznala. V rámci individualismu si každý člen rodiny žije spíše vlastní život než ten společný a mění se i priority rodičů. Co však nadále zůstává, je to, že rodina je pro každého základní startovací jednotkou, ve které by měl dostávat lásku, pochopení, podporu a mnoho dalšího. Jedná-li se o rodinu, která zcela či částečně neplní své funkce, je možné předpokládat, že kvalita i kvantita smysluplného využívání volného času dětí bude nižší než u rodin plně fungujících. Proto je nesmírně důležité naučit se pracovat na vztazích v rodině tak, aby každý člen byl optimálně spokojený a děti se tak mohly plně a správně rozvíjet.

2 Volný čas jako součást rodinného života

Jelikož se stěžejní téma této bakalářské práce točí kolem společného času mezi rodiči a dětmi, je potřebné se pojmem volný čas zabývat. Ten totiž není nutnou součástí našeho života jen pro nás, jakožto pro jednotlivce, ale ovlivňuje i styl života v rodině. Ti, kdo nejvíce ovlivňují volný čas v životě dítěte a zároveň jsou první, kteří ho nějak formují, jsou rodiče. Právě oni by měli vést potomky k tomu, aby svůj volný čas využívali smysluplně a co nejvíce tak rozvíjeli svoji osobnost. Bohužel v běžném životě často můžeme vidět dva protipóly: Rodiče se o volný čas svých dětí příliš nezajímají a děti tak často mají volného času nadbytek a neumějí ho správně a přiměřeně využít, nebo se snaží dětem vyplnit čas tolika zájmovými aktivitami či pracovními nebo školními povinnostmi, že nemají svůj volný čas prakticky vůbec.

Jak už bylo výše zmíněno, tato kapitola se bude zabývat volným časem a tím, co vlastně tento pojem znamená, dále poukáže na výzkumy zabývajícími se využíváním volného času, jeho funkcemi a jeho orientacemi, taktéž bude upozorněno na to, jak se trávení volného času může měnit s postupně přibývajícím roky.

Otázkou, co všechno patří a nepatří pod představu volného času, se zabývá mnoho autorů a odborníků. Jejich názory mají mírně proměnné, ale v zásadě se příliš neliší. Na čem se shodují prakticky všichni, je to, že volný čas je protikladem k pracovním činnostem a také to, že je to dobrovolně vybraná aktivita, ke které nás nikdo nenutí. *Pávková (2008)* ve své knize kromě zmíněné dobrovolnosti dále uvádí, že se jedná o čas, který nám přináší pocit uspokojení a uvolnění. Trochu odlišnou, ale i tak významově podobnou definici představuje *Hofbauer (2004, str.13)*: „*Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život.*“

V knize *Životní styl současné české rodiny (2015)* uvádí *Žumárová* významný poznatek o tom, že to, co pro jednoho může být práce či povinnost, může pro druhého znamenat relaxaci a odpočinek v rámci svého volného času. Z toho jasně vyplývá, že nemůžeme s určitostí stanovit, které aktivity spadají do volného času, a které naopak ne, jelikož pro někoho může být uklízení v domácnosti povinnost, zatímco jiný si tím třeba čistí myšlenky a relaxuje. To samé může být například u vaření. Co je ale s jistotou o volném času možné říct, je to, že jsou pro něj charakteristické tyto

substantiva: odpočinek, zábava a rekreace. Jsou to tedy věci člověku milé. Z aktivit nacházejících se za hranicemi volného času, tedy činnosti do něj nepatřící, můžeme jmenovat například aktivity nutné k biologickému přežití, tedy hygiena, spánek a další, vyučování či zaměstnání a povinnosti s tím spojené, nutná péče o sebe i vlastněný majetek a podobně. (Pávková, 2008)

V úvodu této kapitoly byli zmíněni rodiče jakožto prvotní ovlivňovatelé volného času u dětí. Je tomu z toho důvodu, že děti ve svém raném věku nejsou schopni posoudit, jak vhodně trávit svůj volný čas. Rodiče by je tak měli formovat ke zvolení správné cesty, avšak nejsou jediný, kdo se na této iniciaci podílí. Dalšími činiteli mohou být vrstevníci, škola či hlavně v poslední době rozšířená média. Děti mohou být ovlivňovány i vnějšími faktory, jako je ekonomická situace rodiny, velikost rodiny, stáří rodičů a podobně. (Žumárová in Kraus et.al.,2015) Avšak je nutné podotknout, že to, do jaké míry by měli rodiče zasahovat či ovlivňovat své potomky v oblasti volného času závisí jak na fyzické, tak psychické zralosti dítěte a na tom, jakou rodina preferuje výchovu. (Pávková, 2008)

Mít rozmanité a smysluplné nabytí volného času u dětí a mládeže je velmi důležité i z hlediska jejich budoucího povolání. Aktivity, které v rámci tohoto času jedinec vykonává, mají důsledky pro jeho celoživotní směr. O profesi, kterou si v budoucnu člověk vybere, totiž často vypovídají jeho činnosti, kterým se v rámci volného času zabýval. (P. Sak, 2000) Důležitou věcí, na kterou není dobré opomínat, je míra volného času. Může nastat situace, kdy člověk nemá prakticky vůbec žádný volný čas. Často se do ní dostávají jedinci, kteří například dojíždí daleko do práce či školy, velmi úzce a urputně se zaměřují na jednu aktivitu anebo jsou zahlceni školními či pracovními povinnostmi. Na druhé straně je přebytek volného času, který není schopen daný člověk správně využít. Nudí se, neví, co sám se sebou, nic neplánuje a žádné aktivitě se trvale nevěnuje. Svůj volný čas tak může trávit nahodile s partou či vrstevníky. Tento stav se dá nazvat jako „*time killing*“, v překladu: zabíjení času. (Žumárová in Kraus et.al.,2015)

2.1 Specifika trávení volného času

Dnešní doba oproti minulosti nabízí velkou škálu množství a druhů aktivit. S příchodem informačních technologií došlo k razantním změnám. Lidstvo tráví spoustu svého volného času u médií, hlavně tedy u televize, počítače a mobilního zařízení. Internet poskytuje nepřehledné množství informací a zábavy, a je logické, že u takového lákadla především děti a dospívající tráví svůj volný čas. S tím souvisí i to, že se postupně přesunulo trávení volného času z venkovního prostředí do vnitřního, právě díky těmto médiím. Změnil se i pohled rodičů na trávení času dětí venku. Ulici či lesy, louky a podobně považují za nebezpečné prostředí, naopak doma v blízkosti rodiny žádné nebezpečí nehrozí. (Žumárová in Kraus et.al.,2015)

Podobně jako Žumárová mluví o tom, že rodiče začali považovat venkovní prostředí za celkem nebezpečné, i Koucká (2018). K elektronice se děti dostávají dle ní i z mnoha jiných důvodů než jen pro to, že je dnes zkrátka taková doba. Jeden z nich je právě to, že rodiče nepouští své děti už tolik hrát si ven, mimo domov, a děti tak zůstávají doma s elektronikou. Dalším důvodem je, že děti mohou k mobilním zařízením, televizním obrazovkám, počítačům a podobně utíkat tehdy, panuje-li doma špatná atmosféra a vztahy v rodině jsou narušené, například tím, že se rodiče často hádají.

Podle Saka (2000) existuje několik orientací volného času, kterými se nejen děti mohou zabývat. Jedná se o pět orientací, které se od sebe liší: Kulturní, sportovní, extrovertní, manuální a introvertně-konzumní orientace.

- Na *kulturní orientaci* jsou zaměřeni lidé, kteří mají značný zájem o kulturu a dění. Navštěvují divadla, výstavy a koncerty, v oblíbenosti mají i čtení knih.
- *Sportovní orientace* není jen klasicky o sportu, ale také hraní her. Do této skupiny patří lidé, kteří v sobě mají hravost a soutěživost, a kteří se prakticky vůbec nezajímají o kulturního dění. Lidé pak často navštěvují různé sportovní utkání, sportují jak aktivně (hraní fotbalu), tak pasivně (sledování fotbalu), hrají počítačové hry a podobně.
- *Extrovertní orientace* symbolizuje potřebu kontaktu s druhými lidmi. Jedná se jak o společné chození do restaurací nebo kaváren, tak i milenecké

aktivity a sex. Často totiž může být motivací společné večeře v restauraci, nebo návštěva diskotéky právě sexuální styk.

- Kutilství, různé opravování čehokoliv, starání se o zvěř a podobně představuje *manuální orientaci*, která poukazuje na to, že manuální dovednosti nejsou předmětem pouze nucené práce, ale také mohou být koníčkem a zábavou.
- Nejméně aktivní skupinou jsou lidé patřící do *introvertně-konzumní orientace*. Ti většinou tráví čas sami se sebou, například sledováním televize, četbou časopisů, psaním deníků, nebo dokonce nicneděláním.

Jednotlivé činnosti se ale postupem času a zráním člověka mění. Například erotická potřeba se stává dominantní v období dospívání, potom postupně klesá. Z toho je možné vyvodit, že některé aktivity s věkem rostou, například ruční práce, jiné zase s věkem klesají (hry, kreslení, malba, hudební činnosti).

Existuje pár výzkumů, které se zabývají otázkou trávení volného času v rodině. Ve své knize je uvádí např. i P. Sak, (2000) avšak pro tuto práci budou použité výzkumy shrnuté a zmíněné v knize Životní styl současné české rodiny, (Kraus, 2015) které jsou jedny z nejnovějších, a tudíž nejvíce odpovídajících současné situaci. Z těchto výzkumů vyplývá, že rodina by si přála trávit čas se svými potomky více aktivněji, než tomu tak je. Pod slovem aktivněji si pak představují například výlety, cestování, dovolenou nebo sport. Největším faktorem, který nejčastěji omezuje rodiny v tom, aby dělaly to, co chtějí, je finanční situace. Dále pak to může být nedostatek času, málo společného volného času a něco ze strany partnerky/partnera. Často tedy bohužel k tomu, aby rodina trávila čas aktivněji, nedochází, a většinou tak zůstávají doma u televize (48 % respondentů). V této knize jsou zmíněné i výzkumy Národního institutu dětí a mládeže z roku 2013, který došel k výsledkům, že ve všedních dnech se svým dítětem věnuje méně než půl hodiny 25 % otců a 2 % matek, více než tři hodiny pak 6 % otců a 35 % matek. Během těchto všedních dnů, kdy děti běžně chodí do školy, je nejoblíbenější činností dětí sledování televize a trávení času u internetu. O víkendu pak přibývají rodinné aktivity, společné sledování televize s rodiči, či kontakt s kamarády. Mezi celkově nejoblíbenější sporty v rodině patří cyklistika, kolektivní sporty, lyžování a plavání.

2.2 Problémy a příčiny nedostatku času

Běžně známou věcí je, že se svět, společnost i každodenní život neustále zrychluje. Lidé nemají tolik času, kolik by si představovali. Na školu, na práci, na děti, na partnera, na soukromý život, na cokoliv, co je možné si vybavit. Běžně slýchanou větou je, že by bylo potřeba den „nafouknout,“ aby člověk stihl vše, co potřebuje. A tak se stává, že se neustále někam kvaltuje, rychle se jí, málo se spí a hodně věcí se odsouvá „napotom, až bude čas.“ Lidé tak žijí pod neustálým stresem, který má v dlouhodobém působení špatný dopad jak na naše psychické, tak fyzické zdraví. Přitom veškeré problémy by se daly vyřešit (nebo alespoň zlepšit) lepším hospodařením s časem či lepší organizací svých aktivit.

S problémem nedostatku času může souviset i prokrastinace neboli odsouvání věcí či povinností na jinou dobu. Člověku se nechce například plnit úkoly spojené se školou nebo prací, a tak si hledá jiné činnosti, které „musí nutně udělat.“ V tom je ten rozdíl oproti lenosti, která je také příčinou možného nedostatku času. Ta je ale spjatá s nicneděláním a poflakováním se. S tím, že mají lidé málo volného času, souvisí i zaměstnání. Dnešní doba si mnohdy žádá celoživotní doplňování si informací, a člověk, byť už vystudovaný a pracující, se musí neustále učit něčemu novému, aby splňoval požadované kvality. Domněnka, že pokud muž či žena získá flexibilní práci, budu mít více času na vše, bývá většinou také mylná, neboť lidé mají tolik pracovních povinností, že je řeší i na úkor své vlastní rodiny a svých dětí a musí být často dostupní na telefonech dvacet čtyři hodin denně. Na úkor svých povinností lidé nezanedbávají pouze svoji rodinu, či zájmy, ale také spánek, který pak značí nejen psychické, ale i biologické problémy, neboť na člověka dopadá únava, která snižuje na jeho výkonosti, a naopak mu více práce přiděluje, než řeší. Na lidském těle se to pak podepisuje i nesoustředěností a stresem, který v jednom z nejhorších případů může způsobit až syndrom vyhoření. (Žáčková, 2014)

Jedním z nejzávažnějších důsledků této problematiky v rámci rodiny je nedostatek času rodičů na děti. Z. Helus připomíná, že problémem nemusí být pouze málo času, ale také jeho kvalita: „Rodiče mají pravdu, že se dítěti věnují, že jsou s ním hodně pospolu. Ale to, jak se mu věnují a jak jsou s ním pospolu, je neúčinné, protože se neberou v potaz potřeby a tužby dítěte. A tak dítě strádá, trpí, poněvadž ač je s rodiči pohromadě, je žalostně samo; možná o to víc samo, oč víc je

s nimi v časovém a prostorovém smyslu pohromadě.“ (Helus, 1984, str. 59) Dunovský a Kovařík (1999) poukazují na to, že v rodinách výrazně ubylo společného času. Jako hlavní problém vidí nesoulad v rozvrhu dětí a rodičů a také ve střetu profesní a rodičovské role. Za obrovskou chybu považují špatné komunikační dovednosti, které by mohly umožnit více společně stráveného času s dětmi.

Jelikož se práce zaměřuje hlavně na čas rodičů věnovaný dětem, je na závěr nutné podotknout, že nedostatek času ze strany rodičů se na dítěti podepíše vždy. Ať už je tento nedostatek způsoben čímkoliv-zaměstnáním, prací nebo třeba koníčky/zájmy, o kterých se v literatuře příliš nezmiňuje, ačkoliv je k často vidění, že někteří dnešní rodiče preferují své zájmy před věnováním svého času společně tráveným aktivitám s dětmi.

Zmíněn byl taky nedostatek nebo nadbytek volného času. Je důležité, aby se člověk snažil najít optimální zlatou střední cestu a volného času mít tak akorát. Poměrově by se tak měl rovnat času, který věnujeme pracovním či školním činnostem. Avšak je jasné, že takto si to zařídit není úplně lehké.

Oproti minulému režimu mají děti již od mateřské školy k dispozici širokou škálu kroužků, ve kterých můžou uplatňovat nebo hledat svůj potenciál. Právě kroužky a zájmové činnosti mohou hrát významnou roli pro budoucí výběr povolání. Proto by je měli rodiče umožňovat a snažit se správně směřovat děti v jejich výběru. Jak už bylo zmíněno, rodiče hrají nejvýznamnější roli v ovlivňování a formování volného času svých potomků. Dalšími rolemi a tématy týkající se rodičovství se bude věnovat následující kapitola.

3 Rodičovství jako sociální fenomén

Kapitola týkající se rodičovství musela být do této práce nezbytně zařazena, neboť v ní hraje toto téma stěžejní roli. V jejím obsahu se promítne mnoho témat, počínaje tím, co to rodičovství je, přes několik koncepcí, které různě nahlíží na rodiče a rodičovství celkově až po roli matky a otce a jejich současných proměn.

Pod slovem rodičovství si každý zřejmě představí totéž. Nejedná se pouze o početí dítěte, je to především celoživotní závazek. O potomky je nutné pečovat, a to nejen biologicky, tedy obstarávat jim potravu a podobně, jsou to veškeré úkoly týkající se výchovy svého dítěte, poskytování jim pocitu bezpečí, jistoty, lásky a domova. Dítě by mělo vědět, že se na své rodiče může spolehnout. Právě prostřednictvím výchovy a těchto dalších aspektů můžeme říct, že úkolem rodičovství je vytvářet nového nezávislého dospělého člověka.

Podle Matouška (1997) jde-li o hledání si vhodného protějšku, konkrétně ženy, se kterou muž plánuje založit rodinu, tedy počít s ní potomky, preferují muži takové ženy, které jsou mladé a působí zdravým a hezkým dojmem. Nedělá tak pouze kvůli vlastnímu potěšení, ale jedná se i biologické zajištění toho, že jeho děti budou silné a zdravé.

Dnešní doba je v mnoha směrech jiná, než bývala. Dříve žena zůstávala v domácnosti, aby se starala o své děti, kterých nebyvalo málo, prakticky po celou dobu jejich dětství. Její úlohou v rodině bylo tedy postarat se o děti a o domácnost, případně i o hospodářská zvířata, zatímco otec chodil do práce, aby zajistil rodinu po materiální stránce. Dnes se po ženě chce (a i žena často chce), aby se co nejdříve vrátila do práce a mohla tak pomoci finančně zabezpečit rodinu, nebo aby se cítila více nezávislá na svém partnerovi či manželovi. Začalo se tedy přemýšlet, zda by bylo možné nahradit matku-ženu v domácnosti někým jiným. S nápadem, že by bylo možné, aby s dětmi doma zůstal jejich otec, přišly ve Švédsku. A tak je dnes možné, má-li například žena větší finanční příjmy než muž, nebo jsou-li k tomu i jiné důvody, že muž převezme péči o dítě a matka se tak může vrátit zpět do své práce.

Rodiny v České republice můžeme zařadit do tzv. západoevropského typu. Tyto typy jsou charakteristické tím, že na svatbu nespěchají a otálejí se svatbou až do vyššího věku. Dokonce v posledních letech v Česku můžeme zaznamenat,

že značná většina nevěst se vdává těhotných. Velmi často se stává, že první dítě bývá počato bez toho, aniž by to bylo plánované. Z toho můžeme odvodit, že mnoho párů chystá svatbu až na základě toho, že žena otěhotní. Důvodem odkládání svatby je i fakt, že mladí čekají, až se stanou ekonomicky nezávislí na svých rodičích. (Možný, 2006)

Narození dítěte je zlomový přechod, na který se nedá postupně připravit. Veškeré změny v životě mají jakousi přípravnou fázi, která umožňuje člověku se na změnu adaptovat. Například svatba není tak velký rozdíl v životě muže a ženy, předchází-li mu předchozí společné žití oněch snoubenců. Odchod dítěte z domu je zase předcházen postupnou individualizací dítěte. Avšak má-li se narodit dítě, tak ani těhotenství nedokáže matku dost dobře na tuto změnu připravit. A pokud ano, připraví ji pouze fyziologicky, ale ne sociálně. I z tohoto důvodu se některé matky s touto změnou velmi těžce po narození svého dítěte vyrovnávají a v těch nejhorších případech může docházet až k poporodní psychóze. (Rossiová in Možný, 2006)

Podle chování ke svým dětem a stylů výchovy můžeme rodiče podle Biddulpha, (2012), rozdělit na agresivní, asertivní, pasivní a manipulativní.

Agresivní rodiče mají ke svým dětem téměř neustále výtky a často se snaží o to, aby je ponížili. Ačkoliv příčinou jejich hněvu nemusí být bezvýhradně jejich děti, často bývají jejich terčem. Tímto způsobem si na nich vylévají své napětí. Zajímavé je, že některé děti se s takovýmto chováním poperou vlastním způsobem a chování rodičů si vysvětlují tak, že tím, že na ně křičí, se vlastně o ně zajímají. Děti jim začnou opětovat lásku stejným způsobem, takže v rodině často propukají hádky. Obě strany si ale na takové prostředí zvyknou a svým způsobem jim to i vyhovuje. Jiné děti ovšem toto chování ze strany rodičů snášejí velmi špatně a často skrytě trpí. Po tom, co jim rodiče předhazují, že z nich *stejně nic nebude, že jsou k ničemu*, se z dětí opravdu často stávají povaleči, vandalové apod., protože jim to vlastně rodiče takto předurčily. „*Pokud jde o poslušnost, agresivní rodiče mají výsledky, které jsou ovšem založené na strachu. Setkávají se však i se vzpourou: mnohý tyranický rodič se jednoho dne ocitl tváří v tvář dospívajícímu, který už dost vyrostl na to, aby taky udeřil, a rodič sám dostal bití. Agresivní rodiče vychovávají děti buď bázlivé a zstrašené, nebo vzpurné a drzé.*“ (Biddulph, 2012, str. 72.)

Pasivních rodičů je opravdu hodně, jedná se zhruba o jednu třetinu z celku. Vyznačují se tím, že nemají nastavené hranice a svým dětem dovolí téměř vše. Špatné

chování dítěte je vesměs tolerováno. S pasivními rodiči se setkáváme zejména tehdy, mají-li malé dítě, a ještě k tomu prvorozené – tedy nemají dostatek zkušeností ve výchově. Nejvíce rodičů, kteří svým dětem nějak tělesně ublíží, pochází z této kategorie. Jednoduše tím, jak stále ustupují a potlačují v sobě hněv, jednoho dne „vybouchnou“ a rozzuří se na nejvyšší úroveň. Jak agresivní, tak pasivní typ rodiče tedy není pozitivní.

Manipulativní rodiče často činí děti zodpovědné za to, jak se cítí. Pocit viny všeobecně hraje velkou roli ve výchově těchto rodičů, kteří se snaží se formovat myšlení a chování dítěte podle vlastních potřeb. Typickým znakem je srovnávání dítěte s jinými dětmi, jeho spolužáky apod.

Nejzdravějším a nepřínosnějším typem rodiče ve výchově dětí je rodič asertivní. Často má své zásady, ale na druhou stranu dítě zná své jistoty a ví, že od své matky nebo otce nebude ponižován a neustále srovnáván s ostatními. Tito rodiče bývají ve výchově velmi pevní. *„Učíme se poskytovat dětem jak něžnou, tak přísnou lásku a ony začínají být vyrovnanější. To je tajemství asertivní výchovy. Začíná rozhodnutím, že vy jako rodič máte svá práva a že vaše dítě potřebuje vaši autoritu (i když s tím třeba nesouhlasí). Výsledkem je mnohem klidnější život pro všechny a mnohem více času na zábavu.“* (Biddulph,, 2012, str. 80.)

Další, kdo se zabýval otázkou rodičovství, byl C. Macleod, který přišel s dvěma koncepcemi rodičovské autonomie. *Tradiční koncepce* říká, že rodiče mají právo a povinnosti dítěti předávat hodnoty a představy o životě, které sami uznávají, a to takovou formou, jakou sami uznají za nejlepší. *Liberální koncepce* ovšem hovoří úplně jinak a tradiční koncepci vlastně popírá. Rodiče by nikterak neměli zasahovat dítěti do volby hodnot a představ o životě. Samo by si tak mělo rozhodnout, co bude pro něj nejlepší. Umírněné liberální koncepce však dovolují dětem předávat něco ze svých představ, avšak s ohledem na to, že dítě se v příslušném věku seznámí i s jinými představami a samo si vybere, jakou z nich bude preferovat. (Macleod in Možný, 1999)

3.1 Role matky

Postava matky v životě dítěte bývá ve většině případů klíčová a nenahraditelná. Nejde pouze o to, že to bývá někdo, kdo přivede dítě na svět. Často je to osoba, kterou se naučí miminko jako první rozeznávat, na kterou nejvíc reaguje, a která tráví s dítětem nejvíce času.

V posledních letech dochází ke změnám v chápání mateřské role díky změnám v hodnotových představách. Spoustu dnešních žen řeší dilema, zda má doma zůstat s dítětem, být mu celý den na blízku a plně se mu věnovat, nebo zda se vrátit do zaměstnání a dále se osobnostně rozvíjet. Tento vnitřní konflikt bývá pro matku velmi obtížný, neboť řeší otázku, má-li se vzdát části své mateřské role, nebo své seberealizace. (*Prekopová, Sweizerová in Kolčárková, Lacinová 2008,*)

Možný (1999) popisuje tři stanoviska, která se zabývají zaměstnaností matek: Konservativní, neokonzervativní a egalitární.

Konzervativní stanovisko zastává názor, že celkově ženy, které jsou vdané, by pracovat neměly. Natož potom ty, co už mají dítě. Žena by měla tedy obstarávat pouze péči o domácnost a o děti a muž by měl vydělávat peníze. Pokud se na to podíváme podrobněji, znamená to, že děvčata od útlého věku by měla být vychovávána tak, aby mohla jednou takovou roli zastávat a muž by měl dělat vše pro to, aby dokázal uživit jak sebe, svoji manželku, tak děti.

Neokonzervativní stanovisko říká, že žena může pracovat do té doby, než bude mít dítě. Děti tedy mají absolutní přednost před prací. Na rozdíl od konzervativního stanoviska už je tedy možné, aby i vdaná žena chodila do zaměstnání. Žena s dětmi nepracuje do té doby, dokud její děti nejsou natolik samostatné, že se o sebe dokáží postarat sami. Teprve potom se žena vrací do zaměstnání.

Egalitární přístup tvrdí, že v době, kdy žena pečuje doma o děti a tím na tolik let odejde z profese, ztrácí původní pracovní kvalifikaci. Tento přístup zaujímá stanovisko, že být doma s dětmi ubírá ženám na rovnosti životních šancí.

Pokud zůstaneme ještě u konfliktu mateřství a kariéry ženy, je dobré zmínit otázku uměle přerušovaného těhotenství. Statistiky totiž říkají, že pouze malé množství mladých žen, které ještě dítě nemají a věkově se pohybují pod, anebo těsně kolem

dvaceti let, se rozhodne pro ukončení těhotenství, protože si třeba nedokážou představit povinnosti spojené s mateřstvím. Většinou se jedná o ženy kolem třiceti let, které jsou už většinou vdané a mají děti.

S vlastní seberealizací a dosažení takového úspěchu, který si ženy plánují, souvisí i odkládání pořízení si prvního potomka. Ve většině vyspělých zemí se ženám rodí dítě až po dvacátém sedmém věku. Ke zvýšení věku prvorodiček přispívá i vynález antikoncepce, který ženám otevírá možnost rozhodnout si o tom, kdy a kolik bude mít dětí.

Pro dnešní matky nastává nová situace i v tom, že nemají kde brát zkušenosti. Dříve totiž na mateřství ženu mohli připravovat i mnoho sourozenců, které se postupně rodili jejich matkám. Bylo totiž běžné, že starší sourozenci se starali o ty mladší, a mohli tak odkoukat nároky, které na svět miminka a kojenci měli. *(Možný, 1999)*

3.2 Role otce

„O lásce otcovské se tak moc nemluví. Daleko častěji se připomíná láska mateřská. A té se pak dostává jakéhosi zbožnění, jako by to bylo něco všeobsáhlého, nezastupitelného a nenahraditelného.“ (Matějček, 1986, str. 57)

Z této citace mnohé vyplývá a je na něm mnoho pravdy. Matka má totiž k dítěti o dost jednodušší a přirozenější cestu. Je to dané i historickým hlediskem, kdy péče o dítě byla pouze v režii matek. Dále k tomu přispívá to, že žena nosí své dítě pod srdcem devět měsíců před tím, než se narodí, následně ho potom porodí a krmí ho. Zatímco otec přijde až k narozenému miminku a bez jakýchkoliv změn na svém těle. Avšak i pro něj znamená narození dítěte mnoho změn. Žena najednou směřuje svoje city k dítěti, ne pouze ke svému muži. Otcovi náhle skončilo pohodlí a začaly mu starosti, které dříve neznal. *(Matějček, 1986)*

Mezi živočichy se ne mnoho samců podílí na výchově svého potomstva. To ale neplatí u člověka. Je tomu proto, že lidské mládě se rodí velmi nevyvinuté a trvá dlouho, než je schopné samo přežít, což znamená, že potřebuje mnohem větší péči. *(Matoušek, 1997)*

Podle sociologických výzkumů se role otce v posledních letech změnila o mnoho více než role matky. Dříve hlavním úkolem otce bylo obstarat rodině obživu a uchránit ji před nebezpečnými jevy zvenčí, například cizím kmenem, nebezpečnou zvěří atp. Dnes už takové nebezpečí relativně pominuly a nebezpečné jevy se přesunuly dovnitř rodiny. Jedná se tak především o nedorozumění mezi členy domácnosti, nedostatkem lásky a ohleduplnosti. Od dnešního otce se tedy očekávají vlastnosti, jako je spolehlivost, porozumění, věrnost a zájem o děti a svoji ženu. Z toho všeho vyplývá, že otec se dnes podílí na výchově mnohem více než otcové z dob minulých. (*Matějček, 1986*)

Závěrem celé kapitoly můžeme říct, že v dnešní době rodičovství prochází velkými změnami a matky a otcové musí řešit nové situace, se kterými se starší generace nesetkaly. Dochází k proměně rodiny, kdy místo rodičů s velkým počtem dětí se objevuje čím dál tím více párů bezdětných, nebo s jedním dítětem. Přitom pro udržitelný rozvoj populace přichází na každou ženu 2,1 dětí. Velkým tématem je zaměstnanost či nezaměstnanost matky, odsouvání mateřství do pozdějších let, než tomu bylo dříve, a nové možnosti v péči o dítě. Stále více mužů zůstává s dětmi na rodičovské dovolené, zatímco matky pracují a živí rodinu. Celkově se společnosti začala více zajímat o roli otce v rodině a nehledí na něj pouze jako na muže, který je živitelem rodiny, ale také jako na muže, který se podílí na výchově svého dítěte. (*Dudová, Hastrmanová, 2007*) Přestávají fungovat tzv. „babičky na hlídání,“ jelikož se stále prodlužuje věk, kdy lidé odchází do důchodu a prarodiče tak stále v době, kdy se jim narodí vnoučata, pracují. Aktivní doba rodičovství, kdy je nutné pečovat o nezletilé děti, je bezesporu náročná životní etapa pro každého člověka a záleží na každém, jakým způsobem se bude o své děti starat a jakým stylem je bude vychovávat.

4 Postoje v životě dětí i dospělých

Tato práce se zabývá postoji současných dětí k času, který jim rodiče věnují. V této kapitole se tedy bude zabývat pojmem *postoj*, jeho definicí, základními informacemi o postojích, jejich vlastnostmi a podobně. Dále budou zmíněny principy utváření a vyvíjení postojů, a také různé druhy způsobů a metod, které slouží k jejich zkoumání a měření. V závěru bude odkázáno na autory zabývající se novými paradigmaty v dětství a nastíněna jedna z jejich základních myšlenek.

4.1 Obecné charakteristiky postojů

Jasně definovat pojem *postoj* není úplně lehké, neboť psychologové ani autoři publikací nejsou zcela zajedno v tom, co tento pojem vyjadřuje a co je jeho obsahem. Jisté je, že postoje má každý – jak dítě, tak dospělý. Fishbein a Ajzen (1975) se shodují na tom, že jsou to naučené predispozice.

Nakonečný (2009) uvádí, že postoj je možné vymezit jako hodnotící vztah. Z toho vyplývá, že prostřednictvím postojů, či toho, jaké máme k něčemu nebo k někomu sympatie nebo nesympatie, se odvíjí i náš hodnotící systém daných subjektů.

Dle další definice jsou postoje něco, co nás připravuje k činnosti. Na základě nich se pak chováme určitým způsobem. „*Postoje jsou predispozice k reakci, které se od jiných stavů připravenosti liší hodnotícím charakterem reakce, ke které disponují.*“ (Osgood, Suci a Tannenbaum in Hayesová (2009) U této teorie je možné povšimnout si jisté podobnosti s Nakonečným, právě díky obsahu hodnotové složky. Nakonečný (2009) rozpracoval postoje ještě dále:

Na postoje je možné nahlížet z hlediska subjektivní významnosti. Z tohoto zřetelu poté dělí postoje na centrální a okrajové. Centrální se týkají osob nebo předmětů či jevů, které jsou pro nás určitým způsobem významné a důležité. Může se tak jednat například o rodiče, o naše zaměstnání a podobně. Oproti tomu okrajové postoje pro nás nejsou příliš zajímavé a významné. Příkladem mohou být třeba politické poměry v Indii. To, že postoje jsou subjektivní záležitosti, znamená, že pro někoho můžou být centrální postoje naprosto odlišné než u druhého člověka.

Řada autorů (Čížková-Šimíčková, 2008; Nakonečný, 2009; Hayesová, 2009) ve svých publikacích zmiňuje tři základní složky postoje:

- Kognitivní (poznávací) dimenze – názory a myšlenky, který má člověk o předmětu postoje (tzn. má o něm určité informace)
- Emocionální (emotivní, afektivní, citová) dimenze – týká se emocí, toho, co subjekt vůči objektu pociťuje
- Konativní (behaviorální, snahová) dimenze-skony k chování či jednání k předmětu postoje

Postoje hrají v životě dítěte i dospělého významnou roli. Smith, Bruner a White in Hayesová (2009) tvrdí, že je rozdíl mezi tím, jaké názory lidé mají a tím, jak se poté vyjadřují skrze své chování. Tento rozdíl je zapříčiněn určitou sociální strategií a sociálním omezením. To znamená, že ne vždy musí být totožné postoje, který člověk má, a postoje, které vyjadřuje navenek, ačkoliv mezi nimi panuje jistá souvislost. Postoje mohou být jak negativní, tak pozitivní. Pokud se k nám někdo dříve choval tak, jak se nám to například nelíbilo, nebo nás svým chováním nějak zraňoval, znamená to, že se u nás vyvine negativní postoj a pravděpodobně se do budoucna takovému člověku budeme vyhýbat.

Centrální postoje mají celistvou funkci a jsou nám přínosné ve vztazích. Naopak konformní postoje nám pomáhají zvládat stresující a úzkostné situace. Nakonečný (2009) uvádí velmi snadno pochopitelný příklad, který shrnutě zní takto: Náš letitý partner, kterému jsme důvěřovali, nás najednou podvede a nás se tak zmocní úzkost a smutek. Pro to, aby opět došlo k vnitřní rovnováze, se postoj k němu změní z původně pozitivního na negativní. Postoje mohou kompenzovat nedostatky, kterých si nemusí být jedinec ani plně vědom. Nakonečný (2009) opět uvádí jasný a srozumitelný příklad – pohrdání „bílými límečky“ (tedy vzdělanými lidmi) může kompenzovat komplex z toho, že daný člověk není sám příliš vzdělaný.

Postoje tak slouží k upevnování sebevědomí, pomáhají překonávat nejistotu, zdokonalují sebehodnocení a sebepojetí, přispívají k tvorbě vlastní identity a podobně. Příhodně to shrnuje věta: „*Postoje se utvářejí a vyvíjejí, abychom rozuměli svému prostředí, chránili pocit vlastní hodnoty, přizpůsobili se komplexnímu světu a mohli vyjádřit své základní hodnoty*“ (Triandis in Nakonečný, 2009, str.237)

4.2 Techniky měření postojů a problémy s tím spojené

Měření a identifikace postojů s sebou přináší mnohá úskalí. Odpovědi respondentů totiž nemusí být vždy stoprocentně spolehlivě pravdivé, jelikož lidé neradi mluví o svých skutečných postojích. Je to z toho důvodu, že se často bojí, že by s nimi někdo nemusel souhlasit a mohl mít jiný názor. Také obvykle odhadují, co výzkumník od nich chce slyšet, a podle toho odpovídají. Někdy mohou nevhodně ovlivnit respondentovi odpovědi otázky, které jsou kladeny ve špatném pořadí. Vyjádřit své postoje také není úplně snadné. Není lehké je dokonale popsat, a navíc si každý pod různými slovy představí trochu něco jiného. (Hayesová, 2009)

Hayesová (2009) uvádí několik způsobů, kterými je možné měřit postoje.

Jednou z technik pro měření postojů je **Bogardova škála sociální vzdálenosti**. Principem tohoto způsobu je měření rasismu a dalších etnických předsudků. Jejím autorem je Emory Bogardus. Jedná se o stupnici, která má ukazovat, jakou sociální vzdálenost mezi sebou jednotlivci a skupiny mají. V základní podobě obsahovala sedm položek, u kterých buď souhlasil, nebo nesouhlasil, že by určitou osobu přijal:

1. *do blízkého příbuzenstva skrze manželství*
2. *do svého klubu jako blízkého přítele*
3. *za souseda v ulici*
4. *svého zaměstnání za spolupracovníka*
5. *jako občana své země*
6. *jen jako návštěvníka své země*
7. *vyloučil by ji ze země*

Výsledky těchto měření se používají k zjišťování předsudků například u jiných etnik a národů. Předsudky bývají specifickým druhem postojů.

Další technikou pro zjišťování postojů je **sociometrie**, jejímž autorem je v Rumunsku narozený Jakub Levy Moreno. Zjišťuje vzájemné sympatie a antipatie mezi členy ve skupině. Výsledkem je diagram, který znázorňuje oblíbené, méně oblíbené a neoblíbené členy ve skupině.

Likertova škála je dle Hayesové (2009) jedna z nejspolehlivějších. Obsahem je pětibodová škála, která vede od *zcela souhlasím*, přes *spíše souhlasím*, *nevím*, *spíše nesouhlasím*, až po *zcela nesouhlasím*. Pomocí této škály se pak jedinec vyjadřuje k výroky.

K identifikaci postojů slouží také **analýza rozhovoru**. Jedná se hlavně o pečlivou analýzu emočně zabarvených slov, které nám pomáhají postoj lépe odhalit. Tato taktika funguje i tehdy, nemluví-li jedinec o svých postojích, ale vyjadřuje se například k ostatním. K analýze rozhovorů je vhodné využívání magnetofonu či jiného zařízení, které umožní nahrávání, nebo přepis otázek a odpovědí.

Jak z této kapitoly vyplývá, postoje jsou velmi individuální záležitosti. Jsou typické a ojedinělé pro každého z nás a pro druhého mnohdy špatně na venek vysvětlitelné. Autoři, psychologové a obecně vzato vědci nejsou zajedno v tom, co postoje přesně znamenají a co obsahují. Vesměs jisté je, že jsou naučené a tvoří se i díky vlastním zkušenostem. Postoje může mnohé ovlivnit. Působí na ně naše vzory a autority, vliv rodiny, výchova rodičů, prostředí, prožívání různých situací a podobně. To znamená, že se během života mohou více či méně měnit.

Existuje mnoho metod k měření postojů, ale ne vždy jsou zcela spolehlivé. Člověk se bojí toho, jak na něj druzí budou nahlížet, a tak mění vyjádření svých postojů tak, aby se zalíbil druhému, ačkoliv se s nimi nemusí vnitřně plně ztotožňovat. Je tak proto nutné s těmito odchylkami plně počítat a snažit se najít nejvhodnější způsob pro analýzu.

Lidské postoje jsou oblasti lidské psychiky, která si do budoucna určitě zaslouží pozornost pro lepší pochopení, pro nalezení jednotných definic a jejich obsahů.

V posledních letech se objevilo tzv. **Nové paradigma dětství** nebo *Nové teorie dětství*. V nich je dítě nově označováno a pojímáno jako aktivní sociální aktér. Těmito teoriemi se zabývá několik zahraničních autorů: Corsaro (2005), Wyness (2006), James a Prout (2003) a další. Vesměs se tak shodují na tom, že dítě už není jen tím, kdo nečinně přihlíží na dění kolem něho, ale samo do něj vstupuje a v menší či větší míře do něj zasahuje. Podílí se tak na utváření svého života a vstupují a působí na život nejen svých rodičů, ale i dalších dospělých. Sám se tak podílí na vlastní socializaci. Najednou tak dítě není pouze pasivním čekatelem na dospělost, ve které si bude moci utvářet svůj život sám, ale podílí se na jeho utváření už nyní.

Praktická část tak bude zaměřena právě na postoje dětí v období prepubescence, jakožto těch, kteří se sami mohou podílet na tom, jak budou spolu s rodiči svůj čas trávit. Proto v další kapitole budou zmíněny charakteristiky těchto dětí

5 Vybrané charakteristiky dítěte v období prepubescence

Pro praktickou část práce byly vybrány děti ve vývojovém stádiu zvaném pubescence, konkrétně v rané pubescenci neboli prepubertě. V tomto období probíhá u člověka mnoho značných změn, a to jak psychického, tak fyzického rázu. Začíná se zvedat velká vlna emocionality, a děti tak začínají vnímat to, co předtím mohly vnímat méně. Velkou pozornost zaměřují i na vztahy s rodiči.

Pubescence čili dospívání, je důležitým mezníkem mezi dětstvím a dospělostí, tedy adolescencí. Věková hranice není pevně stanovena a mnoho autorů ji vymezuje jinak. Pro tuto práci se však budu přiklánět k názoru Radky Skorunkové, která vymezuje tuto etapu mezi jedenáctým a patnáctým rokem života, jelikož mám názor stejný a pro moji praktickou část je toto vymezení vhodné. Toto období je naplněno tolika změnami, že ho můžeme rozdělit do několika částí, tzv. období prepuberty, začínající zhruba od jedenácti let a vlastní puberty, která nastupuje kolem třináctého roku. Vývoj jedince je však individuální věc a roky se mohou u každého zvláště lišit. Někdo vstupuje do této etapy dříve, někdo později. Obecně však můžeme říct, že z hlediska tělesných změn období začíná vývojem sekundárních pohlavních znaků a končí dosažením reprodukčních schopností. (Skorunková, 2013)

Období prepuberty nastupuje jinak u děvčat a jinak u chlapců. U dívek začíná kolem desátého roku, a celkově můžeme říct, že její průběh a trvání je oproti chlapcům kratší. Chlapci přichází do prepuberty zhruba o rok později, tedy v jedenácti letech. Co se týče fyzických znaků, největší změny můžeme pozorovat v měnící se postavě. Tělo se vytahuje, markantně začínají růst končetiny a trup. Jak už bylo výše zmíněno, vstupem do první etapy puberty – prepuberty, se vyvíjejí sekundární pohlavní znaky. Díky těmto okolnostem se objevuje sexuální pud, který je více pozorovatelný u chlapců než dívek. Heterosexuální zájmy se však objevují až v další fázi puberty, pozornost je zatím většinou zaměřena na vlastní tělo. Z fyziologického hlediska tato etapa končí u dívek první menses, u chlapců první mimovolná spánková poluce. Další změny probíhají v oblasti hrubé a jemné motoriky. Celkově shrnuto se jedná o prozatímní nekoordinovanosti v pohybu, a to více u chlapců než dívek. Jednou z příčin je to, že chlapci v tomto období vyrostou i o dvě desítky centimetrů. Dále se zhoršuje psaný projev, písmo je kostrbatější a méně upravené. Přesuneme-li se z fyzického vývoje

do vývoje psychického, významnou věcí se pro dospívající stává fantazie. Díky rozvoji abstraktního myšlení začne značnou část času v tomto období totiž zaujímat tzv. denní snění, ve kterém se právě ony fantazie projevují. Jedinec si představuje nereálné vytoužené situace, a to v kteroukoliv denní dobu. Následkem toho se může objevovat nesoustředěnost a snížení produktivity a výkonů. (*Šimíčková-Čížková, 2008*)

Zásadní změny se objevují v myšlení. Dle Piageta dochází k přesměrování se od konkrétních operací k formálním operacím. Tyto formální operace se budou postupem puberty dále rozvíjet, ale už nyní je možné hovořit o začátcích abstraktního myšlení, kreativních způsobech řešení a dedukci. K vyřešení problému je jedinec schopen použít více cest a logicky uvažovat. Vytváří si ideální autority a při střetu s realitou může docházet k mezigeneračním konfliktům, jelikož rodiče, učitelé apod. často nebývají takoví, jaké si vysnil. V krajních mezích jedinec na tomto základě může jako řešení volit únik z reálného světa do virtuálního, nebo se u něj můžou vyskytovat patologické jevy, například různé druhy závislostí.

Nejbouřlivější oblastí bývají hlavně emoce. Projevuje se tzv. emoční labilita, která je spojena s nestálostí citů. Objevuje se vysoká náladovost, afektivní chování, návaly smíchu a smutku. Všechny tyto projevy souvisí s hormonálními změnami, které zapříčinily vzniku několika nových druhů emocí, se kterými nemá jedinec tolik zkušeností a prakticky neví, co s nimi. S měnící se postavou přibývá zaměřenosti na sebe a následnou nespokojenosti s vlastním tělem. Obzvláště špatně snáší kritiku týkající se právě jejich vzhledu. S tím vším souvisí i pokles sebedůvěry a sebehodnocení v tomto období. Co se týče navazování kontaktů a vztahů, ve vrstevnických skupinách vznikají hlavně stejnopohlavní přátelství a party. Přátelství mezi chlapci a děvčaty nebývají velmi časté. (*Šimíčková-Čížková, 2008*). Emoce nejsou zmatené pouze pro ně samotné. Špatně je rozlišují i u ostatních lidí, z čehož mohou plynout mnohá interpersonální nedorozumění a konflikty. Schopnost identifikovat emoce může s nástupem puberty klesnout až o 20 %.

Jak už bylo výše zmíněné, v této životní etapě procházíme obrovskými změnami jak po fyzické, tak psychické stránce, měníme pohled sami na sebe, na svět, na autority, které jsme doposud přijímali. Pubescent se pohybuje na rozhraní dvou světů, dětského a dospěláckého. A nepatří ani do jednoho, nýbrž od dětí se odlišuje vzhledově a od dospělého rozumově a behaviorálně. To způsobuje řadu zmatků, které se týkají

i rodiny. Pro zdravý vývoj je nutné, aby se jedinec začal pomalu osamostatňovat od rodičů. Někteří se dokonce při projevení citů rodičů směrem k jeho osobě tváří pohrdavě. Rodinné zázemí a rodičovská láska však hrají v jeho životě velkou roli, ačkoliv to nedávají tolik najevo. Souhrnně můžeme říct, že období prepuberty a celkově puberty (pubescence), je nestálé a velmi bouřlivé období, a zároveň i jedno z nejnáročnějších v našem životě.

6 Empirické šetření

Empirické čili výzkumné řešení navazuje na teoretickou část a zabývá se postoji současných dětí týkajících se času, který jim rodiče věnují. Popsána bude zvolená metoda postupu, struktura rozhovoru, výzkumný vzorek, jednotlivé rozhovory a jejich shrnutí. Dále bude odpovězeno na výzkumné otázky a polemika nad tímto tématem.

6.1 Charakteristika empirického šetření

Výzkumným cílem je analyzovat, jakým způsobem rodiče věnují svůj volný čas dětem a jak na to právě jejich děti nahlíží, a zmapovat trávení volného času v rodinách obecně. Výzkumným problémem je poté trávení volného času rodičů s dětmi.

Z výzkumného problému jsem definovala výzkumnou otázku takto: *Jak děti vnímají trávení volného času s rodiči?*

Dílčí výzkumné otázky jsou: *Jaké jsou představy dětí o společně tráveném času s rodiči? Jaké aktivity nejčastěji rodiče ve svém volném čase s dětmi vykonávají? Co pro dítě znamená pojem volný čas?*

Pro svůj výzkum jsem zvolila kvalitativní metodu, neboť si myslím, že je osobnější a dokážu pomocí ní zjistit informace podrobněji a více do hloubky. Kvalitativním výzkumem je možné rozumět takový výzkum, k jehož výsledkům se dostaneme jiným způsobem než statistickým. Kvalitativní výzkum běžně začíná tím, že si výzkumník položí základní výzkumné otázky. Dle Hendla (2008) je možné práci kvalitativního výzkumníka přirovnat k roli detektiva, jelikož vyhledává a analyzuje všemožné informace, díky kterým může odpovědět na své výzkumné otázky. Kvalitativní výzkum může být prováděn pomocí několika metod. Nejčastější je metoda pozorování, interview (rozhovor), analýza textů a dokumentů a podobně. Výzkumník pracuje v terénu a o své práci si bedlivě zapisuje poznámky. Tento druh empirického šetření má svoje klady i zápory. Mezi klady bezesporu patří podrobný popis a vhléd při zkoumání buď jedince, skupiny, či fenoménu. Tento výzkum také umožňuje zkoumat jevy v přirozeném prostředí a dobře reaguje na nově vzniklé situace a podmínky. Jedním z největších negativů, které jsou kvalitativnímu výzkumu přisuzována, je to, že získané informace nemusí být nutně zobecnitelné pro společnost a pro jiné prostředí.

Sběr dat je také mnohdy náročnější než ve kvantitě. Dalším problémem je, že pracuje s omezeným počtem jedinců a do závěrů se mohou promítnout subjektivní pocity výzkumníka. Jeho výsledky tak mohou být ovlivněny osobnostními preferencemi. (Hendl, 2008)

Metodou kvalitativního výzkumu byl polostrukturovaný rozhovor. Jeho výhodou je, že pokud mi odpovědi na mé připravené otázky připadaly stručné či nepřesné, mohla jsem položit doplňující otázky a zjistit tak přesně to, co jsem potřebovala.

Při kvalitativním rozhovoru je potřeba dbát důraz na citlivost, soustředěnost, porozumění a empatii. Také je potřeba uzpůsobit délku rozhovoru věkovým a dalším vlastnostem respondenta. Velkou pozornost je potřeba věnovat začátku rozhovoru, kdy je nutné prolomit s respondentem psychické bariéry a vyžádat si od něj souhlas k záznamu rozhovoru. Na konci rozhovoru je potřeba se ujistit, zda proběhlo vše v pořádku a případné nejistoty urovnat, rozloučit se a znovu informovat respondenta, k čemu bude rozhovor určen. Také je potřeba nabídnout možnost dodatečného kontaktu. Při samotném průběhu rozhovoru je dobré používat otázky vztahující se ke zkušenostem nebo chování, otázky vztahující se k názorům a pocitům, znalostem, vnímání a podobně. (Hendl, 2008)

Základních otázek pro rozhovor bylo šestnáct, ty doplňující jsem vkládala dle potřeby během jednotlivých rozhovorů. Sběr dat byl prováděn diktafonovým záznamem a přepisem odpovědí.

6.2 Struktura rozhovoru

Zde uvádím šestnáct základních otázek, které mi sloužily jako osnova:

1. Co často děláš ve svém volném čase?
2. Kolik času ti rodiče denně věnují? Vyhovuje ti to, nebo by sis přál/a, aby ho bylo více/méně?
3. Když máš ty i rodiče čas, co nejčastěji děláte?
4. Trávíš čas s rodiči nejčastěji doma, nebo venku?
5. Jezdíte na výlety/dovolené?
6. Jak probíhá tvůj typický den, když se vrátíš ze školy?

7. Jak probíhá den rodičů poté, co se všichni sejdete doma?
8. Na co se nejvíc s rodiči těšíš a co tě naopak nebaví? A proč?
9. Co bys chtěl rodičům poradit, abyste si užili více zábavy a víc společného času?
10. Podílíš se na tom, co budete třeba odpoledne nebo o víkendu dělat? Nebo je o jen o rodičích?
11. Když jste všichni doma, trávíte čas odděleně nebo společně?
12. Cítíš se někdy osamělý/á?
13. Trávíte čas spíše aktivně nebo pasivně?
14. Kdo z vás je většinou tím, kdo přijde s nějakým nápadem na aktivitu? (Výlet, hry a podobně?)
15. Myslíš si, že mají rodiče dost volného času?
16. Co si představuješ pod pojmem vč?

6.3 Výzkumný vzorek

Jako výzkumný vzorek jsem zvolila děti v období prepubescence, konkrétně mezi jedenáctým a třináctým rokem. Z hlediska pohlaví jsem hledala rovnováhu – tedy tři chlapce a tři dívky. Výzkumný vzorek byl z Pardubického kraje, konkrétně z Pardubicka a Chrudimska. Jako podmínku při hledání vhodných respondentů jsem si stanovila, že musí mít oba rodiče, kteří se aktivně podílí na výchově.

Respondenty jsem účelně nevybírala z mého okolí a z příbuzenského vztahu. Domnívám se, že toto téma je pro někoho citlivé, zvláště pro děti, které mají potřebu, aby se jim rodiče věnovali více, než je tomu doposud. Proto si myslím, že by nebylo pro děti (a pro jejich rodiče) příjemné, kdyby o tomto tématu hovořily s někým, koho dobře znají, s kým se stýkají a s někým, kdo je rodinný příslušník. Navíc by se mohlo stát, že by známému člověku informace cíleně pozměňovali.

Respondenti byli ubezpečeni, že vše probíhá anonymně, a byli obeznámeni k čemu rozhovory slouží. Zároveň bylo ujištěni, že informace, které mi sdělí, nebudou nijak zneužity.

Rozhovory probíhaly v domácím prostředí dětí, aby se mohly cítit co nejbezpečněji a nejpohodlněji. Klid a nerušenost práce zajišťoval vždy jejich vlastní pokojík. Rozhovory byly vždy se souhlasem rodičů, kteří byli zároveň požádáni, aby

nám v jejich průběhu poskytlí soukromí. Rodiče se tedy rozhovorů neúčastnili, aby děti nebyly ovlivňovány a byly co nejvíce otevřeny.

KRÁTKÉ PŘEDSTAVENÍ RESPONDENTŮ

Kristýna	Kristýna je jedenáctiletá dívka žijící na vesnici. Její rodiče jsou rozvedení. Nejvíce času tráví s matkou, otce vidá o víkendu každých čtrnáct dní. Má nevlastní sestru.
Natálie	Natálie je jedenáctiletá dívka. Její rodiče jsou rozvedení, ale čas tráví s každým stejně. Vždy pobývá na týden u matky ve městě a další týden je na vesnici u otce. Má o jedenáct let starší sestru.
Matyáš	Matyášovi je dvanáct let a pochází z úplné rodiny. Jeho matka je v domácnosti jako invalidní důchodce, otec pracuje. Má o patnáct let starší sestru, a ještě staršího bratra, který s nimi ale už nežije. Bydlí v maloměstě v rodinném domě.
Tadeáš	Tadeáš žije na vesnici v úplné rodině. Oba jeho rodiče mají zaměstnání. Tadeáš má mladší sestru. Je mu dvanáct let.
Lucie	Lucie je třináctiletá dívka žijící v bytě ve městě. Oba rodiče chodí do zaměstnání. Má dvě starší sestry.
Adam	Adamovi je dvanáct let. Žije na vesnici v rodinném domě se zahradou. Oba jeho rodiče pracují. Má jednu starší sestru.

6.4 Analýza dat

Přístup, který jsem zvolila, vycházel z tří kroků popsaných Hendlem (2008). Nejprve jsem získaná data musela uchovat a zorganizovat. To probíhalo tak, že jsem rozhovory nahrávala do mobilního telefonu a záznamy ukládala. Po skončení rozhovoru jsem data získaná z nahrávek přepisovala do elektronického souboru. Tomuto kroku se říká transkripce. V mém případě byla použita doslovná transkripce, se všemi nespisovnými i vatovými slovy. Dále došlo k segmentaci. Pro segmentaci je typické rozřazování dat do analytických jednotek. Text jsem si několikrát přečetla a při tom se zamýšlela, které části rozhovoru jsou pro mě významné, které jsou si obsahově podobné a které naopak rozdílné. Následně došlo k samotnému kódování. Pro ulehčení kódování jsem si přepisy rozhovorů vytiskla a barevnými zvýrazňovači označila odpovědi týkající se významově podobného obsahu. Tento obsah jsem poté označila společným pojmem. Mimo uchování a organizaci dat, segmentaci a kódování jsem používala ještě poznámkování, kdy jsem si během rozhovorů poznamenávala odpovědi, u kterých jsem viděla silnější emoční podtext u dítěte. Do emočních podtextů jsem zahrnovala významné pomlky, odvracení pozornosti od tématu, aby se dítě vyhnulo odpovědi, smutné výrazy, povzdechnutí, významnější pokles hlasu, nebo naopak radost a podobně.

Analýzu dat jsem prováděla pomocí metody otevřeného kódování. Tato metoda s vyznačuje lokalizováním témat v textu a následným označováním. Při čtení textu je nutné si povšimnout důležitých a stěžejních míst. Díky tomu je možné v textu nalézt určitá témata. Tato témata navazují na výzkumné otázky a celkové téma práce. Kódování lze provádět několika způsoby: Lze kódovat slovo od slova, odstavce, nebo celé texty. Já povětšinou kodovala po větách, případně po částech vět. K pojmenování kódů lze používat jak podstatná jména, tak slovesa. Z kódů se následně sestavují obecnější kategorie.

6.5 Shrnutí rozhovorů

Přepis plných znění rozhovoru je možné nalézt v přílohách, zde uvedu pouze shrnutí každého z nich:

Kristýna	<p>Kristýna není typ těch dnešních dětí, které pohltil internet a sociální sítě. Přednosti dává hlavně osobnímu kontaktu a aktivněji strávenému času. Dle ní je hlavně matka tím, kdo s ní tráví nejvíce času a tím, kdo se jí nejvíce věnuje. Jedná-li se o otce, i z emočních a mimických projevů jsem pochopila, že dívka v mnohých věcech není spokojená a chybí jí větší zájem otce o ni. Kristýnina rodina se nově rozhodla trávit společný čas na dovolených, na které dříve nejezdili. Hlavním aktérem volného času jsou dle ní rodiče. Na otázku, zda si myslí, že mají rodiče dost času, odpověděla, že ne, a jako hlavní důvod uvedla zaměstnání ve směnném provozu.</p>
Natálie	<p>Natálie vnímá, že se jí oba rodiče věnují dostatečně. Matka má volného času trochu více, jelikož bydlí v bytě, zatímco otec v domě na vesnici. Čas s rodiči tráví rovnoměrně pasivně i aktivně, jelikož často sledují televizi nebo je Natálie na mobilu, zároveň však chodí společně ven na procházky. Volný čas pro ni znamená to, že si může dělat, co se jí zachce, tedy že si o svém čase může rozhodovat sama.</p>
Matyáš	<p>Matyáš svůj volný čas tráví především s matkou nebo se sestrou, a to převážně doma. Hlavním důvodem je nemoc matky a zaneprázdněnost otce. Volný čas tak tráví převážně pasivně. Baví ho práce na počítači a sledování televize. Aktivní trávení času probíhá se sestrou. Matyáš zmínil, že by byl raději, kdyby mu otec věnoval více času a měl méně práce než doposud. To, kolik času mu ale dohromady rodiče věnují, mu ve výsledku vyhovuje, jelikož jsou dny, kdy je rád sám, a když potřebuje pozornost, je mu vždy poskytnuta matkou</p>
	<p>U Tadeášovy rodiny převažuje pasivní trávení volného času. Ačkoliv matka chodí pravidelně ven, Tadeáš zůstává doma se</p>

Tadeáš	svým otcem a sledují televizi, nebo Tadeáš tráví čas u počítače, mobilu či učením. Aktivní část volného času je zmíněna návštěvou prarodičů letními a zimními dovolenými, které chlapec má rád. Dle něj rodiče nemají dostatek volného času, protože se vrací pozdě z práce. S tím Tadeáš spokojený není a přeje si, aby byli více doma s ním. Volný čas pro něj znamená, že nemá žádné povinnosti.
Lucie	Třináctiletá Lucie vyjadřuje nespokojenost s více věcmi: Byla by mnohem radši, kdyby čas trávili více společně, kdyby otec věnoval více času rodině a kdyby čas trávili více venku. Čas nejčastěji tráví na mobilu, skrz který si dopisuje s kamarádkami. Z rozhovoru vyplývá, že nejvíce času ji věnuje matka, která ale zároveň oproti otci nemá moc volného času, díky zaměstnání a domácím pracím. Aktivní podíl na volném čase tvoří dovolené a chození do restaurací. Volný čas pak pro samotnou Lucii představuje doba, kdy nemusí pracovat a dělat povinnosti do školy.
Adam	Adam spolu s rodiči zahajuje čas, kdy se všichni vrátí domů, společným posezením u kávy či čaje. Poté jde buď s rodiči ven, nebo zůstává doma u učení a her. Osaměle se necítí, jelikož má kolem sebe vždy společnost. Čas s rodiči tráví aktivně i pasivně například u X-boxu a televize. O otci říká, že je aktivní člověk. O rodičích si myslí, že volného času mají dostatek. Rád by ale začal s rodinou více sportovat a do programu zařadil víc výletů.

6.6 Interpretace dat

V následujících odstavcích představuji tři kategorie, které jsem sestavila na základě analýzy rozhovorů. Jelikož respondenty byly děti, které nedokáží ještě sestavovat odpovědi v podobě plnějších souvětí a odpovědi tak byly stručnějšího rázu, a

jelikož téma bylo pro některé náročnější, kategorie jsou kratší a poměrně obecné. Každá kategorie totiž obsahuje více jevů podobného tématu.

NEGATIVNÍ ASPEKTY VNÍMANÉ VE VOLNÉM ČASE S RODIČI

Jedním z nejvíce zmiňovaným problémem, který děti vidí v souvislosti s volným časem, je to, že rodiče jsou pracovní velmi zaneprázdněni. Nejhůře to vnímá Kristýna, jejíž rodiče chodí do práce na směny a díky tomu spolu nemůžou trávit tolik času, kolik by si představovala. „*Chtěla bych, aby to bylo trochu jinak. Aby nemuseli chodit do práce na směny a měli tak víc času.*“

Dalším nedostatkem, který se často objevoval, byly společné aktivity plánované mimo domov. Děti by rády zařazovali do rodinného programu více výletů, dovolených a sportovních aktivit, jakož tomu bylo například u Adama: „*Asi bych chtěl jezdit víc na výlety a více sportovat.*“ Stejně jako Adam by i Natálie a Lucie trávili čas více aktivněji mimo domov, například chozením ven na procházky.

Někteří respondenti vyjádřili nespokojenost s tím, že čas tráví více odděleně a každý sám než dohromady. Z toho pak vzniká, že se mnohdy cítí osaměle. Na tuto otázku, zda se cítí někdy osamělá, odpověděla Lucie takto: „*Skoro pořád, tím, že celý den si každý dělá, co chce, a netrávíme čas společně.*“ Podobně to viděla i Natálie.

Jako nejméně oblíbené aktivity, které s rodiči děti dělají, bylo nakupování a uklízení.

PODÍL OTCE A MATKY NA SPOLEČNĚ TRÁVENÉM ČASE S JEJICH POTOMKEM

Během rozhovoru děti zmiňovaly, jak s kterým rodičem tráví času. Polovina z nich zmínila, že by si přáli, aby jim jejich otec věnoval více času, a nejen jim, ale celé rodině. Otcové těchto dětí chodí do práce a poté už doma buď jen relaxují u televize, počítače, nebo se věnují svým zájmům. U otce Matyáše to pak byla ještě práce na zahradě. Kristýna se cítí nejvíce osamělá v návaznosti právě na otce, který se jí dle jejich slov moc nevěnuje. Ačkoliv Tadeáš také uvádí, že otec tráví čas u televize, nijak výrazně mu to však nevadí, jelikož říká, že je sám rád.

U Adama a Natálie se otec podílí na společném času patrně více. Adam o svém otci tvrdí, že je aktivní, a je to právě on, kdo vymýšlí nejvíce společných aktivit, jako jsou hry a výlety. Natáliin otec se své dceři věnuje ihned, jak přijde z práce.

Svůj čas tráví rovnoměrně aktivně i pasivně, Natálie se s otcem dívá na televizi, ale i hraje hry. V této rodině je to také právě otec, kdo nejčastěji různé aktivity vymýšlí.

Kromě Adama a Tadeáše všechny děti uvedli, že nejvíce času tráví s matkou. S tou nejčastěji plní školní povinnosti, hrají si a podobně. Lucie například uvádí, že se jí matka věnuje hodně, ačkoliv díky práci a domácím povinnostem moc volného času nemá. Oproti tomu matka Natálie a Matyáše má volného času na rozdíl od otce více, a to už z různých důvodů.

U Adama a Tadeáše si troufám říct, že péče o ně je jak od matky, tak od otce, vyvážená, neboť ani jeden z nich nezmínil, že by byl rád, kdyby se mu jeden z rodičů věnoval více.

AKTIVITY V RODINÁCH

Mezi nejčastější aktivity v rodinách patří sledování televize a hraní her. Adam svůj volný čas s rodiči shrnul takto: „*Nejčastěji koukáme na televizi, ale občas si zahrajeme nějaké hry nebo jdeme na procházku.*“ Právě procházky zmiňovali děti jako nejčastější aktivitu, kterou dělají mimo domov. Kromě Matyáše všichni uvedli, že pravidelně jezdí na dovolené. „*V létě k moři, v zimě na hory,*“ (Tadeáš). Na výlety jezdí všichni z dotazovaných dětí, ale mnoho z nich by si přálo, aby se uskutečňovali častěji než doposud.

Pokud děti zrovna netráví čas s rodiči, nejčastěji odpovídali, že jsou na mobilu, počítači a podobně. Polovina z nich se stará o domácího mazlíčka. Otcové, pokud se momentálně nevěnují svým dětem, tráví čas prací či sledováním televize, nebo u počítače. Matky pak většinou dělají domácí práce, vaří a uklízí. Po večerech se celá rodina nejvíce věnuje sledováním televize.

6.7 Odpovědi na výzkumné otázky

Jak děti vnímají trávení volného času s rodiči, byla hlavní výzkumná otázka, kterou jsem si položila. Na začátek je nutné říct, že každé dítě je velmi individuální, jinak sensitivní, a každé bude tak čas s rodiči vnímat rozdílně. Pokud mám ale více generalizovat mnou zjištěné poznatky, lze obecně říct, že dítě ze strany rodiče potřebuje

vidět zájem o něj. Pokud ten zájem je, a nemusí to být pouze v oblasti volného času, dítě vnímá trávení volného času, i když se jedná například o pasivní sledování televize, vesměs pozitivně. Mezi mé respondenty ale patřili i dvě dívky, které zmiňovali, že jejich otec jim nevěnuje prakticky žádnou pozornost. Tyto dvě dívky pak měli nejvíce výhrad k tomu, jak s nimi volný čas rodiče tráví. Co se týče spokojenosti s množstvím času, které rodiče věnují dětem, odpověděla polovina respondentů, že s ním spokojeni jsou. Dva potom odpověděli, že jsou spokojeni pouze s časem, který jim věnuje matka, a jeden respondent, že spokojený není vůbec.

První z dílčích výzkumných otázek je: *Jaké jsou představy dětí o společně tráveném času s rodiči?* Pro zodpovězení této otázky bych ráda využila těch otázek z rozhovoru, které se zaměřují na to, s čím jsou děti spokojené, na co se vždy těší a co by rády změnily. Dle nejčastějších odpovědí soudím, že by děti byly rády, kdyby s nimi rodiče trávili více času venku, tedy mimo domov. Také by si rády užívali více společných rodinných výletů. V oblibě mají deskové a jiné hry, sledování televize a hlavně dovolené, na které se těší každý z těch, co na ni jezdí. Také by ocenili více společně tráveného času, místo toho odděleného. Děti uváděly, že by ve zvýšení společného času pomohla menší pracovní zatíženost rodičů. Pouze jeden respondent mluví o zařazení volného času do programu.

Na otázku, *jaké aktivity nejčastěji rodiče ve svém volném čase s dětmi vykonávají,* jsem prakticky odpověděla již výše v odstavci o aktivitách v rodině. Stručně tedy pouze shrnu, o jaké konkrétní aktivity se jedná. Většina dětí odpovídala velmi podobně, nejčastěji se svými rodiči totiž sledují televizi a hrají hry. Děti zmiňovaly i přípravu do školy, ačkoliv poté v otázce, *co pro tebe znamená volný čas,* mnozí odpovídali, že to je doba, kdy nemusí nic dělat a nemusí dělat školu. Většina z dotazovaných odpovídala, že se svými rodiči jezdí každý rok na výlety a na dovolené.

A *Co pro dítě znamená pojem volný čas?* Jejich definice si jsou velmi podobné: nejčastěji když nemusí nic dělat nebo mohou dělat to, co je baví. Někteří k tomu ještě přidávají, že je to čas, kdy nemusí pracovat, dělat školu, kdy si užívají srandy, nebo čas, kdy mohou hrát hry.

6.8 Diskuse

Ve výzkumné části jsem se zabývala postoji dětí na podobu volného času u nich v rodině. Názor dětí pro mne byl důležitý z toho důvodu, že v moderní společnosti se objevují teorie, že dítě je aktivní sociální aktér. Podílí se tak na činnostech, které ovlivňují nejen jeho život, ale i život jeho rodičů a dalších lidí v jeho okolí. Dítě tak slepě nečeká na pokyny rodičů, ale utváří rodinné prostředí spolu s dalšími členy rodiny. V rozhovoru jsem se dvěma otázkami zaměřila právě na to, jakým způsobem se podílí na formování výplně volného času s rodiči. Prostřednictvím těchto otázek jsem se doptávala na to, zda se děti podílí na rozhodnutí o tom, co budou v následujících hodinách či dnech dělat, a na to, kdo bývá zpravidla iniciátorem nápadů na nějakou aktivitu jako jsou hry, výlety a podobně. Z odpovědí soudím, že velmi záleží na tom, jak to mají jednotlivé rodiny nastavené. Avšak se zdá, že o důležitějších věcech, jako jsou výlety, dovolené a podobně, rozhodují převážně rodiče, a o těch méně důležitých, jako jsou hry, výplň odpoledne a o činnostech, které si dítě dělá samo bez rodičů, rozhodují obě strany, tedy jak rodiče, tak i děti sami.

Během rozhovorů jsem měla u některých dětí pocit, jako by váhaly, co mají odpovědět. Patrné to bylo i z mimických a emocionálních výrazů, kterých jsem si všímala. Domnívám se, že v několika případech, které se týkaly hlavně rodičů, byly odpovědi možná trochu zkreslené, jelikož dítě chtělo ukázat volný čas, který jim rodiče věnují, v tom nejlepší světlo. Také pro děti, které postrádaly zájem zejména ze strany otců, jsem postřehla, že jim některé otázky nebyly moc příjemné a snažily se od nich utíkat, či je jen tak rychle shrnout, aby se k nim nemusely více vyjadřovat.

Moje empirické šetření by dle mého mohlo přispět hlavně rodičům ve zlepšení náplně nejen volného času jejich dětí, ale i svého, a především toho času, který tráví dohromady. To vše díky poznatkům, které děti uvedly, že by si přály změnit, anebo těm věcem, které řekly, že jim úplně chybí. Také si myslím, že by mohlo jistou míru přispět do sociální pedagogiky, jakožto nové šetření zabývající se postoji dětí v rodinné a volnočasové oblasti.

Pokud mohu srovnat svoje výsledky s těmi, které jsou uvedeny v jedné z nejnovějších publikací Krause (2015), shodují se v mnohém. Kraus uvádí, že dnešní rodina by si přála trávit svůj čas více aktivněji. To mi potvrdila i většina mých respondentů. Pod slovem aktivněji byly ve výzkumech uvedených v publikaci Krause

především výlety, dovolená a sport. Všechny tyto položky se objevily jako ne příliš dětem dostačující i v mých rozhovorech. Kraus také uvádí, že nejčastější činností v domácnostech je sledování televize. Tuto aktivitu ve větší či menší míře zmínilo i mých pět ze šesti respondentů. Ten šestý uvedl jako prioritní jiné zprostředkovatele médií: mobil a počítač.

Je nutné, abych také zmínila, že jsem si vědoma několika limitů, které mé šetření obsahuje. Jsou rozhovory, u kterých jsem očekávala, že budou plnější a obsahově bohatší. Odpovědi však byly poměrně stručné a obtížně se mi poté analyzovaly. Obtížné tak pro mě bylo i kódování a kategorizace. V příštím šetření bych se určitě zaměřila na to, aby otázky byly položeny tak, aby odpovědi byly více rozvětvené. Další příčinou toho, proč odpovědi byly stručnějšího charakteru, je dle mého to, že respondenti byly děti, které se v mnoha případech trochu ostýchaly. Trochu i předpokládám, jak to u dnešních teenagerů chodí, že ačkoliv to nebylo vždy úplně přiznané, mnoho času tráví u informačních technologií, a společného času s rodiči nemusí být tolik, kolik popisovaly. V myšlenkách tak pracuji i s verzí, že odpovědi mohly být trochu zkreslené a pro děti tak mohlo být těžké vymyslet tyto odpovědi, které se právě týkaly společných aktivit s rodiči, a proto ty odpovědi nebyly tolik obsáhlé. Samotné otázky by bylo v případném příštím šetření vhodné více zaměřit spíše na pocity a na to, jak děti situaci vnímají, a vyhnout se několika otázkám, na které jsem mohla předpokládat jednoslovnou odpověď.

Závěr

Čas rodičů věnovaný dětem je velmi aktuálním tématem, neboť moderní společnost nabízí nepřeberné množství nových způsobů využívání volného času. Bohužel se však tento fakt nerovná vždy tomu, že volný čas se díky novým možnostem v rodině automaticky tráví o to více kvalitněji. Rodiny nyní žijí v době individualismu, a tak i rodiče a děti tráví čas mnohem více individuálněji, než tomu bylo dříve.

Teoretická práce se zabývá všemi pojmy a tématy, které nejvíce souvisí s výše popsanou problematikou. Hned v začátku práce vymezuje, kdo je tím, na jehož postoje se práce bude zaměřovat. Jedná se tak o dítě v rané fázi puberty, zvané prepubescence. Obecně popisuje jeho charakteristické znaky, a to nejen fyzické, ale i změny odehrávající se v psychické složce osobnosti. V další části je pozornost zaměřena na rodinu, jakožto na jednu z nejvýznamnějších sociálních skupin v životě každého. Popsány jsou kategorie, do kterých lze rodinu dělit, její funkce, charakteristiky rodiny, která neplní tyto funkce tak jak má, je vyzdvihnut úkol rodiny, jakožto nejvýznamnějšího socializačního činitele v životě dítěte, a zejména je popsána současná rodina, která pro tuto práci hraje stěžejní roli. Tu kromě soudobé rodiny hraje i volný čas, jehož specifika a problémy spojené s jeho nedostatkem jsou popsány v následující kapitole. Jako další se práce zaměřuje na rodičovství obecně, ale i také konkrétně matkou a otcem s podtextem proměny rolí v posledních letech. Poslední kapitola teoretické části je věnována postojům. Postoje jsou složitá oblast lidské osobnosti, proto jsou popsány pouze obecné charakteristiky a způsoby měření postojů, a pro hlubší analýzu jsou zmíněny zdroje, na které se práce odkazuje.

Praktická část analyzuje a rozkrývá odpovědi z rozhovorů šesti heterogenních respondentů ve věkové kategorii od jedenácti do třinácti let. Cílem empirického šetření bylo zjistit, jak děti vnímají trávení volného času s rodiči. V té nejstrožejší verzi by se dalo říct, že velmi subjektivně, jelikož každé dítě je jinak citlivé. Širší odpovědi jsou předneseny v kapitolách *Analýza a interpretace dat* a v *Odpovědích na výzkumné otázky*.

Obecně bych ráda dodala, že takovéto výsledky mého šetření jsem očekávala, avšak mě velmi překvapila jedna věc. Žádné z dětí nevedlo jakoukoliv sportovní aktivitu, kterou by s rodiči ve volném čase provozovali. Co jsem očekávala, že budou

děti zmiňovat, je alespoň cyklistika, o které si myslím, že je v Česku od jara do podzimu rozšířená. Stručně řečeno, jediným „pohybem,“ které děti zmínily, byly procházky. Avšak jak to na mě působilo, jednalo se spíše o chvilkové odpolední procházky po místě bydliště než o pěší turistiku, která by se dala alespoň částečně nazvat sportovní aktivitou. Z těchto závěrů, že žádná z rodin, jejíž dítě bylo mým respondentem, zřejmě neprovozuje aktivně žádné sportovní aktivity či koníčky, jsem měla rozporuplné pocity. A to zřejmě i z toho důvodu, že pouze jedno dítě uvedlo, že aktivity tohoto druhu postrádá.

Předmětem dalších výzkumů v této oblasti by mohlo být porovnání rozdílů v trávení času rodičů a dětí žijících ve městech a na venkově, v rozvedených rodinách a podobně. I z toho důvodu jsem uvedla stručné představení dětí a to, odkud pochází, zda žijí v úplné rodině a mají-li nějakého sourozence. Při tomto šetření se navíc v mé hlavě vynořila otázka, zda jsou děti nuceni být v dnešní době tolik u počítačů a mobilů právě kvůli tomu, že jim rodiče nedokáží nabídnou dostatečující aktivní využití volného času? I tímto směrem by se v budoucnu mohly zabírat další výzkumy na téma volný čas dětí a rodičů.

Seznam použité literatury

BIDDULPH, Steve. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. 5. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-864-7.

CORSARO, William A. *The Sociology of Childhood*. CA: Pine Forge Press, 2005. ISBN 9780761987512.

DUDOVÁ, Radka, HASTRMANOVÁ, Šárka. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7330-124-8.

FISBEIN, Martin a AJZEN, Icek. in HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-639-1.

HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-639-1.

HELUS, Zdeněk. *Vyznat se v dětech*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. ISBN 14-186-87.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: PORTÁL, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

HOLÁ, Lenka, WESTPHALOVÁ, Lenka, KOVÁČOVÁ, Anna a SPÁČIL Ondřej. *Rodinná mediace v České republice*. Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-015-4.

JAMES, Allison a Alan PROUT. *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. 2. dopl. vyd. London: Routledge, 2003. ISBN 9781135715489.

KOUCKÁ, Pavla. Kamarád počítač: Rodiče mají právo rozhodovat o čase, který jejich děti tráví u obrazovky. *Psychologie.cz* [online]. Praha: Mindlab s.r.o, 2010, 12.9.2018 [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/kamarad-pocitac/>

KRAUS, Blahoslav et al. *Životní styl současné české rodiny*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2015. ISBN 978-80-7435-544-8.

LACINOVÁ, Lenka a KOLČÁRKOVÁ, Irena. *Rodičovství očima matek neklidných dětí*. Praha: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-87029-47-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha: AVICENUM, 1986. ISBN 08-011-86.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: SLON, 1997. ISBN 80-85850-24-9.

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-75-3.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: SLON, 2006. ISBN 978-80-86429-87-8.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1680-5.

ONDREJKOVIČ, Peter. *Výchova uměním*. Bratislava: Veda, 1988. ISBN 8022405795.

ORVIN, George H. *Dospívání: Kniha pro rodiče*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 80-247-0124-3.

OSGOOD, SUCI a TANNENBAUM in HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-639-1.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: PORTÁL, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.

PIAGET, Jean a INHELDER Bärbel. *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0691-0.

READ, Herbert. *Výchova uměním*. Praha: Odeon, 1967. ISBN 01-521-67.

SAK, Petr. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.

SKORUNKOVÁ, Radka. *Základy vývojové psychologie*. Hradec Králové: GAUDEAMUS. ISBN 978-80-7435-253-9.

SMITH, BRUNER a WHITE in HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-639-1.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 3. vyd. Olomouc: GAUDEAMUS, 2008. ISBN 978-80-244-2433-0.

TRIANDIS, Harry in NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1680-5.

VACEK, Pavel. *Pedagogická psychologie*. Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-684-1.

WARD, Rosemarie. Why teens are moody. Psychology Today [online]. Sussex: Sussex Publishers, ©2019, March 1, 2003 [cit. 2019-02-18]. Dostupné z: <https://www.psychologytoday.com/us/articles/200303/why-teens-are-moody>

WYNESS, Michael. Childhood and Society: An Introduction to the Sociology of Childhood. New York: Palgrave Macmillan, 2006. ISBN 9780333946497.

ŽÁČKOVÁ, Lucie. *"Nestiháme!" Časový tlak a nedostatek času v soudobé společnosti*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2014. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, katedra společenských věd.

Seznam příloh

PŘÍLOHA A	Rozhovor s Kristýnou
PŘÍLOHA B	rozhovor s Natálií
PŘÍLOHA C	Rozhovor s Matyášem
PŘÍLOHA D	Rozhovor s Tadeášem
PŘÍLOHA E	Rozhovor s Lucií
PŘÍLOHA F	Rozhovor s Adamem

PŘÍLOHA A

ROZHOVOR Č.1.: Kristýna

Co často děláš ve svém volném čase?
<i>Hraju si venku nebo chodím na procházky s pejskem anebo se učím</i>
Trávila bys ten čas raději jinak? Proč?
<i>Takhle mi to vyhovuje.</i>
Kolik času ti rodiče denně věnují? Vyhovuje ti to, nebo by sis přála, aby ho bylo více/méně
<i>Mamka skoro se mi věnuje pořád, tatka moc ne, protože je zemědělec a dlouho pracuje na poli. Chtěla bych aby se mi tatka věnoval víc</i>
Když máš ty i rodiče čas, co nejčastěji děláte?
<i>S mamkou si třeba hraju nebo se moc učíme, s tatkou toho volného času moc nemáme</i>
Trávíš čas s rodiči nejčastěji doma, nebo venku?
<i>Řekla bych že to je tak na půl</i>
Co nejčastěji děláte mimo domov?
<i>Chodíme na procházky, hraju si s pejskem, jezdíme nakupovat, jezdíme na výlety.</i>
Jezdíte na výlety/dovolené?
<i>Ted jsme nově začali jezdit, letos pojedeme na dovolenou zase. Na výlety jezdíme, když máme čas, ale chtěla bych aby byly trochu častěji, mám je ráda</i>
Jak probíhá tvůj typický den, když se vrátíš ze školy?
<i>Nejdřív si udělám úkoly, potom se naučím na druhý den a potom si jdu hrát ven</i>
Jak probíhá den rodičů poté, co se všichni sejdete doma?
<i>Rodiče jsou dost utahaní z práce. Mamka se snaží se mnou učit, potom si hrajeme nebo dělá domácí práci, uklízí, vaří na další den, večer si hrajeme. S tatkou si moc nehraju, protože je hodně unavený, když přijde z práce, tak sedí na gauči u televize.</i>
Na co se nejvíc s rodiči těšíš a co tě naopak nebaví? A proč?
<i>S mamkou se těším na hry, s tatkou se mi líbí výlety, i když bych chtěla, aby byly častěji. Nebaví mě nakupování.</i>
Co bys chtěla rodičům poradit, abyste si užili více zábavy a víc společného času?

<i>Aby odložili na chvílku práci, nechali ji na někdy jindy a mohli tak s námi trávit víc času</i>
Podílíš se na tom, co budete třeba odpoledne nebo o víkendu dělat? Nebo je o jen o rodičích?
<i>Většinou je to tak co řeknou rodiče</i>
Když jste všichni doma, trávíte čas odděleně nebo společně?
<i>Čas trávíme odděleně i společně, rodiče totiž chodí na směny do práce</i>
Jsi s tím spokojená?
<i>Úplně ne. Chtěla bych aby to bylo trochu jinak. Aby nemuseli do práce chodit na směny a měli tak víc času</i>
Cítíš se někdy osamělá?
<i>Hlavně co se týče taťky, protože se mi moc nevěnuje. Ale chodí za mnou často kamarádky.</i>
Trávíte čas spíše aktivně nebo pasivně?
<i>Čas trávíme spíš aktivně. Nemám moc ráda mobil a televizi, akorát navečer, takže se spíš bavíme nějak aktivněji – třeba těmi procházkami nebo hrami</i>
Kdo z vás je většinou tím, kdo přijde s nějakým nápadem na aktivitu? (Výlet, hry a podobně?)
<i>Nejčastěji spíš ségra, rodiče si s námi občas zahrají, ale hodně i říkají že nemají čas, protože zrovna něco dělají</i>
Myslíš si, že mají rodiče dost volného času?
<i>Myslím že moc ne, i když vím, že se snaží, ale není to jednoduchý. Je to hlavně tou prací.</i>
Co si představuješ pod pojmem volný čas?
<i>Užívání si srandy, když nemusím nic dělat.</i>

PŘÍLOHA B

ROZHOVOR Č. 2: Natálie

Co často děláš ve svém volném čase?
<i>Chodím ven, hraju si tam s pejskem nebo s morčetem anebo si chvilku hraju na telefonu</i>
Trávila bys ten čas raději jinak? Proč?
<i>Vyhovuje, protože si dělám, co chci</i>
Kolik času ti rodiče denně věnují? Vyhovuje ti to, nebo by sis přála, aby ho bylo více/méně
<i>Většinu dne, vyhovuje mi to tak.</i>
Když máš ty i rodiče čas, co nejčastěji děláte?
<i>Hrajeme si deskový hry.</i>
Trávíš čas s rodiči nejčastěji doma, nebo venku?
<i>U mamky doma, u tatky více venku takže to je tak napůl, chtěla bych aby mamka se mnou chodila víc ven.</i>
Co nejčastěji děláte mimo domov?
<i>Chodíme na procházky.</i>
Jezdíte na výlety/dovolené?
<i>Ano, na dovolený s mamkou i s tatkou, na výlety několikrát ročně, mám je hodně ráda.</i>
Jak probíhá tvůj typický den, když se vrátíš ze školy?
<i>Přijdu ze školy z autobusu a chvilinku si něco hledám na telefonu nebo na něm hraju hry, za hodku si udělám úkoly a potom jdu ven.</i>
Jak probíhá den rodičů poté, co se všichni sejdete doma?
<i>Tatka se vrátí z práce a hned se mi věnuje a mamka taky, když přijede táta tak už jsme doma protože jezdí navečer a mamka ta přichází dřív takže jdeme třeba ještě ven a po večerech se vždy díváme na televizi.</i>
Na co se nejvíc s rodiči těšíš a co tě naopak nebaví? A proč?
<i>Hodně se těším na ty výlety a baví mě všechno.</i>
Co bys chtěla rodičům poradit, abyste si užili více zábavy a víc společného času?
<i>Já ani nevím, myslím, že toho máme dost, nejvíce v létě.</i>

Podílíš se na tom, co budete třeba odpoledne nebo o víkendu dělat? Nebo je o jen o rodičích?
<i>Hodně si toho rozhoduju sama, že třeba za chvíli půjdu ven a tak, výlety, a tak vymýšlí spíše rodiče.</i>
Když jste všichni doma, trávíte čas odděleně nebo společně?
<i>Spíš si hodně děláme každý, co chceme, ale radši bych byla, kdybychom ho trávili víc dohromady.</i>
Cítíš se někdy osamělá?
<i>Někdy jsem sama dlouho venku a nikdo tam se mnou není.</i>
Trávíte čas spíše aktivně nebo pasivně?
<i>Nejvíce někam chodíme nebo se díváme na televizi, takže tak napůl.</i>
Kdo z vás je většinou tím, kdo přijde s nějakým nápadem na aktivitu? (Výlet, hry a podobně?)
<i>Hlavně taťka, jsem za to ráda že s tím přijde.</i>
Myslíš si, že mají rodiče dost volného času?
<i>Taťka hodně pracuje a mamka má toho času víc, protože bydlí v bytovce.</i>
Co si představuješ pod pojmem volný čas?
<i>To že si můžu dělat co chci.</i>

PŘÍLOHA C

ROZHOVOR Č. 3: Matyáš

Co často děláš ve svém volném čase?
<i>Hraju na počítači, čtu knížky, dívám se na televizi. Někdy maluju s mamkou.</i>
Trávil bys ten čas raději jinak? Proč?
<i>Asi ne, na počítači jsem rád, je to dobrý trénink angličtiny.</i>
Kolik času ti rodiče denně věnují? Vyhovuje ti to, nebo by sis přál, aby ho bylo více/méně
<i>Je to různé, někdy jsem s rodiči víc, třeba když je školní týden. O víkendu jsem zase rád sám. A asi mi to vyhovuje, když s nimi chci být, tak jsem, když ne, tak jsem u počítače.</i>
Když máš ty i rodiče čas, co nejčastěji děláte?
<i>Malujeme, děláme úkoly, koukáme na filmy, občas se učím hrát na piano, čteme, nebo jdu se ségrou ven nebo do kina či na výlet.</i>
Trávíš čas s rodiči nejčastěji doma, nebo venku?
<i>Doma.</i>
Co nejčastěji děláte mimo domov?
<i>Popravdě moc nevím, s rodiči nikam moc nejezdím, mamka je nemocná a táta je na zahradě nebo v práci.</i>
Jezdíte na výlety/dovolené?
<i>Na výlety jezdím občas, ale se ségrou. Na dovolené jsem ještě nikdy nebyl ale moc bych chtěl jet.</i>
Jak probíhá tvůj typický den, když se vrátíš ze školy?
<i>Naobědvám se, převlíknu se, udělám úkoly, pak jsem dole s mamkou nebo jsem u počítače. Když je hezky, jdu ven.</i>
Jak probíhá den rodičů poté, co se všichni sejdete doma?
<i>Mamka je pořád doma protože je důchodce, táta dělá na směny, takže je to fakt různé.</i>
Na co se nejvíc s rodiči těšíš a co tě naopak nebaví? A proč?
<i>Těším se na válení v posteli a na koukání na filmy, nebaví mě nákupy.</i>
Co bys chtěl rodičům poradit, abyste si užili více zábavy a víc společného času?

<i>Já nevím. Nejspíš bych tátovi poradil, aby mi věnoval víc času místo té zahrady.</i>
Podílíš se na tom, co budete třeba odpoledne nebo o víkendu dělat? Nebo je o jen o rodičích?
<i>Jak kdy, je to různé.</i>
Když jste všichni doma, trávíte čas odděleně nebo společně?
<i>Čas trávím hlavně s mamkou, taťka bývá sám venku.</i>
Cítíš se někdy osamělý?
<i>Někdy asi jo, ale když tak jdu hned za mamkou nebo za ségrou.</i>
Trávíte čas spíše aktivně nebo pasivně?
<i>Spíš pasivně, jsme nejvíc doma.</i>
Kdo z vás je většinou tím, kdo přijde s nějakým nápadem na aktivitu? (Výlet, hry a podobně?)
<i>Já nebo ségra.</i>
Myslíš si, že mají rodiče dost volného času?
<i>Mamka jo, protože je doma, táta má hodně práce jak v práci, tak kolem baráku.</i>
Co si představuješ pod pojmem volný čas?
<i>Že si můžu dělat to, co mě baví.</i>

PŘÍLOHA D

ROZHOVOR Č. 4: Tadeáš

Co často děláš ve svém volném čase?
<i>Jsem na mobilu nebo na počítači.</i>
Trávil bys ten čas raději jinak? Proč?
<i>Asi ne, protože mě to baví.</i>
Kolik času ti rodiče denně věnují? Vyhovuje ti to, nebo by sis přál, aby ho bylo více/méně
<i>Asi čtyři hodiny denně, chodí pozdě z práce. A nevyhovuje, mohli by být více doma.</i>
Když máš ty i rodiče čas, co nejčastěji děláte?
<i>Koukáme na televizi.</i>
Trávíš čas s rodiči nejčastěji doma, nebo venku?
<i>Doma.</i>
Co nejčastěji děláte mimo domov?
<i>Jezdíme k babičce.</i>
Jezdíte na výlety/dovolené?
<i>V létě k moři v zimě na hory.</i>
Jak probíhá tvůj typický den, když se vrátíš ze školy?
<i>Jdu se najíst a pak koukat na televizi.</i>
Jak probíhá den rodičů poté, co se všichni sejdete doma?
<i>Rodiče si dají kafe a táta jde koukat na televizi a máma jde ven a já musím dělat věci do školy.</i>
Na co se nejvíc s rodiči těšíš a co tě naopak nebaví? A proč?
<i>Na dovolenou k moři a nebaví mě rodinné oslavy, protože tam je moc lidí.</i>
Co bys chtěl rodičům poradit, abyste si užili více zábavy a víc společného času?
<i>Aby méně pracovali.</i>
Podílíš se na tom, co budete třeba odpoledne nebo o víkendu dělat? Nebo je o jen o rodičích?
<i>Je to jen na rodičích většinou.</i>
Když jste všichni doma, trávíte čas odděleně nebo společně?

<i>Jak kdy, někdy jsem v pokoji, někdy s nimi v obývacíku.</i>
Cítíš se někdy osamělý?
<i>Ne jsem rád sám.</i>
Trávíte čas spíše aktivně nebo pasivně?
<i>Spíš pasivně.</i>
Kdo z vás je většinou tím, kdo přijde s nějakým nápadem na aktivitu? (Výlet, hry a podobně?)
<i>Máma.</i>
Myslíš si, že mají rodiče dost volného času?
<i>Ne, protože pracují.</i>
Co si představuješ pod pojmem volný čas?
<i>Že mám volno a nemusím doma nic dělat.</i>

PŘÍLOHA E

ROZHOVOR Č. 5: Lucie

Co často děláš ve svém volném čase?
<i>Hodně jsem na mobilu a píšu si s kamarády.</i>
Trávila bys ten čas raději jinak? Proč?
<i>Ano, asi bych častěji chodila ven</i>
Kolik času ti rodiče denně věnují? Vyhovuje ti to, nebo by sis přál, aby ho bylo více/méně
<i>Mamka mi věnuje hodně času, taťka málo. Přála bych si, aby byl více s rodinou.</i>
Když máš ty i rodiče čas, co nejčastěji děláte?
<i>Chodíme často do restaurace.</i>
Dělala bys místo toho raději něco jiného?
<i>Ano, raději bych chodila po venku, například na procházky.</i>
Trávíš čas s rodiči nejčastěji doma, nebo venku?
<i>Ven moc často nechodíme, spíš doma.</i>
Co nejčastěji děláte mimo domov?
<i>Chodíme na nákup a do té restaurace.</i>
Jezdíte na výlety/dovolené?
<i>Na výlety moc ne, na dovolenou skoro každé prázdniny.</i>
Jak probíhá tvůj typický den, když se vrátíš ze školy?
<i>Přijdu ze školy a do večera jsem buď na mobilu, nebo se učím.</i>
Jak probíhá den rodičů poté, co se všichni sejdete doma?
<i>Mamka dělá domácí práce a taťka je na počítači.</i>
Na co se nejvíc s rodiči těšíš a co tě naopak nebaví? A proč?
<i>Těším se na ty dovolené, nebaví mě uklízet.</i>
Co bys chtěla rodičům poradit, abyste si užili více zábavy a víc společného času?
<i>Abychom jezdili na nějaké ty výlety.</i>
Podílíš se na tom, co budete třeba odpoledne nebo o víkendu dělat? Nebo je o jen o rodičích?
<i>Spíš nepodílím, ono každý den děláme skoro pořád to samé.</i>
Když jste všichni doma, trávíte čas odděleně nebo společně?

<i>Odděleně. Tatka je na počítači, já na mobilu a mamka je většinu času sama.</i>
Jsi s tím spokojená?
<i>Nejsem s tím spokojená vůbec.</i>
Cítíš se někdy osamělá?
<i>Skoro pořád, tím že celý den si každý dělá, co chce a netrávíme čas společně.</i>
Trávíte čas spíše aktivně nebo pasivně?
<i>Pasivně.</i>
Kdo z vás je většinou tím, kdo přijde s nějakým nápadem na aktivitu? (Výlet, hry a podobně?)
<i>No třeba tu dovolenou vymýšlí rodiče, když si občas hrajeme tak to vymyslím já.</i>
Myslíš si, že mají rodiče dost volného času?
<i>Mamka moc ne protože dělá ty domácí práce a chodí do práce, táta jen chodí do práce a pak už nedělá nic.</i>
Co si představuješ pod pojmem volný čas?
<i>Když nemusím pracovat nebo dělat školu.</i>

PŘÍLOHA F

ROZHOVOR Č. 6: Adam

Co často děláš ve svém volném čase?
<i>Nejčastěji jsem se zvířaty venku, hraju si s nimi a tak. Hraju taky na X-boxu a koukám na televizi.</i>
Trávil bys ten čas raději jinak? Proč?
<i>Ani ne, baví mě to tak, jak to je.</i>
Kolik času ti rodiče denně věnují? Vyhovuje ti to, nebo by sis přál, aby ho bylo více/méně
<i>Skoro dvě hodinky denně. Celkem mi to tak vyhovuje, stejně chci být co nejvíc venku nebo hrát hry.</i>
Když máš ty i rodiče čas, co nejčastěji děláte?
<i>Nejčastěji asi koukáme na televizi, ale občas si zahrajeme nějaké hry nebo jdeme na procházku.</i>
Trávíš čas s rodiči nejčastěji doma, nebo venku?
<i>Asi napůl, rádi všichni trávíme čas venku, ale kolikrát jsem unavený a jsem radši doma.</i>
Co nejčastěji děláte mimo domov?
<i>Chodíme na procházky nebo jsme na zahradě. V létě občas jezdíme na výlety.</i>
Jezdíte na výlety/dovolené?
<i>Ano jezdíme.</i>
Jak probíhá tvůj typický den, když se vrátíš ze školy?
<i>Když přijedu, dáme si všichni čaj, rodiče kávu, a pokud je venku hezky, jdeme všichni ven anebo já zůstanu doma a hraju hry, anebo se musím jít učit.</i>
Jak probíhá den rodičů poté, co se všichni sejdete doma?
<i>Po kávě jdou rodiče ven, a když se vrátí, jdou na televizi. Večer udělají večeři a pak zase televize.</i>
Na co se nejvíc s rodiči těšíš a co tě naopak nebaví? A proč?
<i>Těším se na společné výlety, ale nebaví mě často procházky, protože jsem po škole unavenější nebo se mi nikam nechce.</i>
Co bys chtěl rodičům poradit, abyste si užili více zábavy a víc společného času?

<i>Asi bych chtěl jezdit víc na výlety a více sportovat.</i>
Podílíš se na tom, co budete třeba odpoledne nebo o víkendu dělat? Nebo je o jen o rodičích?
<i>Rodiče něco vymyslí a mně se to většinou líbí.</i>
Když jste všichni doma, trávíte čas odděleně nebo společně?
<i>Jak kdy, kolikrát jsem rád sám v pokoji, zatímco oni jsou v obývací místnosti, ale rád s nimi trávím čas.</i>
Cítíš se někdy osamělý?
<i>Ne, mám kolem sebe dost lidí.</i>
Trávíte čas spíše aktivně nebo pasivně?
<i>.Spíš aktivně tím, že máme zahradu a pracujeme na ní.</i>
Kdo z vás je většinou tím, kdo přijde s nějakým nápadem na aktivitu? (Výlet, hry a podobně?)
<i>Nejčastěji asi táta, je dost aktivní, takže rád něco vymýšlí.</i>
Myslíš si, že mají rodiče dost volného času?
<i>Myslím, že jo, proto spolu trávíme čas venku a tak.</i>
Co si představuješ pod pojmem volný čas?
<i>Být chvíli sám a třeba u toho hrát hry.</i>